

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเอาความรู้มาประมวลเป็นความคิดและแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอน

๒.๑.๑ ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอน

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน

๒.๓ ความสำคัญของการสอน

๒.๔ บทบาทของครูผู้สอน

๒.๕ อิทธิพลของครูที่มีต่อนักเรียน

๒.๖ คุณธรรมสำหรับครู

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอน

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์นี้ ได้มีผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีไว้เป็นแนวทางในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกนำมาเสนอเพียงบางเรื่องที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะ ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง เครื่องหมาย หรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีงามหรือลักษณะประจำตัว^๑

^๑ราชบัณฑิตยสถาน , พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร :นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด,๒๕๔๖),หน้า ๘๗.

เขียน ไชยศร^๔ ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะว่าหมายถึง แบบแผนของความประพฤติ ที่บุคคลยึดเป็นคุณลักษณะประจำตัว ที่ให้คุณหรือประโยชน์โดยตรงแก่ตนเองหรือผู้อื่น เป็นส่วนใหญ่

จรรยา มิลินทร์^๕ ได้ให้ความหมายไว้พจนานุกรมศัพท์การศึกษาว่า คุณลักษณะ คือ ลักษณะของบุคคลที่รับมาจากบรรพบุรุษและสิ่งแวดล้อมรวมกัน แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ ลักษณะทางกายและลักษณะทางสมอง

เดโช สวานานนท์^๖ ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมจิตวิทยาว่า คุณลักษณะ คือ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะประจำตัวของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถแยกความแตกต่างของบุคคลนั้นกับบุคคลอื่นได้

จากคำจำกัดความดังกล่าว ผู้วิจัยพอสรุป ได้ว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นถึงความดีงาม เป็นลักษณะประจำตัว เป็นแบบแผนของความประพฤติ ที่ยึดเป็นลักษณะประจำตัว ให้คุณประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ เป็นลักษณะทางกายและลักษณะทางสมองของบุคคลนั้น ทำให้สามารถแยกความแตกต่างของบุคคลนั้นกับบุคคลอื่นได้

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูผู้สอน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๗ ได้กล่าวไว้ว่าผู้ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครู อาจารย์ พึงประกอบด้วยคุณสมบัติ และประพฤติตามหลักปฏิบัติ ดังนี้

๑. เป็นกัลยาณมิตร คือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ดังนี้

๑) ปิโย น่ารัก คือมีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขาเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจ ผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม

^๔เขียน ไชยศร . “การวัดผลทางจิตพิสัย ,” วารสารวัดผลและวิจัยการศึกษา , ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๓๓): ๑๗-๒๕.

^๕จรรยา มิลินทร์ , พจนานุกรมศัพท์ทางการศึกษา ,(กรุงเทพมหานคร :ไทยวัฒนาพานิช ,๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^๖เดโช สวานานนท์ . “บุคลิกภาพ กับความสำเร็จในการทำงาน ,” วิทยาสาร ,ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๕ (๒๕๔๑):๒๒-๒๓.

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐.

๒) ครู นำเคารพ คือ เป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ และมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่ง ได้และปลอดภัย

๓) ภาวนีโย นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้างและรำลึกถึงความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

๔) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕) วณิกขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้ถูกจิกตลกจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อง่าย ไม่เสียอารมณ์

๖) คัมภีรญูถ ถั่ง ถัดตา แดงเรื่องถ้ำลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยาก ลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗) โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร

๒. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า

ธรรมเทศกธรรม ๕ ประการ คือ

๑) อนุพุททิกถา สอนให้มีขึ้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงหลักธรรม หรือเนื้อหา ตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มีเหตุสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒) ปริยายทัสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล คือ ชี้แจง ยกเหตุผลมา แสดงให้เข้าใจชัดเจนแต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

๓) อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

๔) อนามิสันตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีใจมุ่งที่ตนจะได้ลาภ สิ้นจ้าง หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕) อรูปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เลียดสีข่มขู่ผู้อื่น

๓. มีลีลาครูครบทั้งสี่ ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอน ดังนี้

๑) สันทัดสนา ชี้ให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังงูมือไปเห็นกับตา

๒) สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓) สมุตเตชนา เรา้ให้กล้า คือ ปลุกใจให้กล้า เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจ แข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก

๔) สัมปหังสนา ปลุกให้ร่าเริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสนานขึ้น แจ่มใสเบิกบานใจให้ผู้ฟังแจ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดีและทางสำเร็จ

๔. มีหลักตรวจสอบสาม เมื่อพูดอย่างรวบรัดที่สุด ครูอาจตรวจสอบตนเองด้วย ลักษณะการสอนของพระบรมครู ๓ ประการคือ

๑) สอนด้วยความรู้จริง รู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา

๒) สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณาเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยปัญญาของตนเอง

๓) สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น ๆ เช่น ให้เข้าใจได้จริง เห็นความจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติจริง เป็นต้น

๕. ทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ คือ ปฏิบัติต่อศิษย์ ตามหลักธรรม ทิศเบื้องขวา ดังนี้

๑) แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี

๒) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๓) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

๔) ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ

๕) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้วิชาเลียงชีพได้ จริงและรู้จักดำรงตนด้วยดี ที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ มีความสุขความเจริญ

ถวิล มาตรการเยี่ยม^๕ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะส่วนตัวของครูที่ดี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. เอาใจใส่ อาหาร และเห็นอกเห็นใจคน เพราะครูนั้นเกี่ยวข้องอยู่กับการพัฒนาบุคคล (นักเรียน) ให้เจริญงอกงามตามอัธยาของแต่ละคน ดังนั้น ครูต้องเห็นคุณค่าของความเป็น มนุษย์ ที่อยู่ร่วมในสังคม ให้ความสนใจและตระหนักถึงบทบาทของคนอื่น ยอมรับในความมี ศักดิ์ศรีและเกียรติยศของแต่ละบุคคลโดยไม่มีเงื่อนไขอื่น

^๕ถวิล มาตรการเยี่ยม. “คุณภาพกับคุณภาพการสอน ,” วารสารวิชาการ . ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๒) :

๒. อดทน อดกลั้น กับความหลากหลายของวัฒนธรรม เชื้อชาติ ความเชื่อ และศาสนา นั่นคือ ครูจะต้องเคารพในวัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ ศาสนาที่แตกต่างกันไปเพราะสังคมมนุษย์ ในสมัยปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่นับวันจะมีความหลากหลาย ซึ่งอาจเนื่องด้วยการพัฒนาการ สื่อสาร คมนาคม และเทคโนโลยีสาขาต่างๆ ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มองเห็นข้อเท็จจริงของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและฝึกจิตใจตนเองให้มีความเป็นประชาธิปไตย (Democratic Mind) ให้มากขึ้น ลดความคิด ในลักษณะเผด็จการและพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง

๓. มีอารมณ์ขัน การมีอารมณ์ขันเป็นสมบัติสำคัญประการหนึ่งของครู เพราะครูต้องเกี่ยวข้องกับนักเรียน เพื่อนครู ตลอดจนผู้ปกครอง อารมณ์ขันช่วย ให้เกิดบรรยากาศในการ สื่อสาร ที่ดี แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นอารมณ์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติไม่ใช่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก มาช่วย เป็นรูปแบบของความรู้สึกที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ขวนขวาย ไม่ เครียด ปราศจากการต่อสู้ต่อต้านการกระทบกระแทก รวม ถึงความสามารถทำให้ คนอื่นหัวเราะ และขบขันเกิดความรื่นเริง สดชื่น และมองโลกในแง่ดี

๔. ความมั่นคงในอารมณ์และความสามารถควบคุมอารมณ์ ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความ ยุติธรรมและคงเส้นคงวาจะไม่ปกครองโดยใช้อารมณ์และพึงตัวเองอยู่กับความคับข้องใจ และความ ยุ่งยากในแต่ละวัน จะต้องรู้ถึงวิธีปลดปล่อยอารมณ์ผ่อนคลายความตึงเครียดและแสวงหา ความ สนุกสนาน รื่นเริงไม่หย่อนยาน หรือตึงเครียดสุดขอบใดขอบหนึ่ง อย่าอ่อนไหวกับเหตุการณ์ จน เกินความสามารถควบคุมตนเองมีสติยั้งคิด เป็นผู้ที่มีความคิดอิสระเป็นของตนเอง

๕. ได้รับการศึกษาและอบรม รมดี จะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งความรู้ ทัวไปและ ความรู้วิชาเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ ตลอดจนรอบรู้ในเหตุการณ์แวดล้อมอย่างกว้างขวาง นั่นคือ ต้องเป็นผู้อ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ ทันสมัย ทันเหตุการณ์

๖. มีทักษะการสื่อข้อความ โดยต้องสำนึกถึงองค์ประกอบ ดังนี้

๑) การแสดงออก ด้วยการพูด ครูจะต้องพูดด้วยน้ำเสียงชัดเจนแจ่มใสแยกแยะ ประเด็นได้ พูดสำเนียงถูกต้อง ระดับการใช้เสียงมีความเหมาะสม นุ่มนวล ไม่พูดจากระโชกโฮกฮาก หรือเจือด้วยอารมณ์โกรธซึ่ง ตลอดจนไม่พูดตะกุกตะกัก หรือติดอ่าง

๒) การถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น ครู จะต้องสามารถเข้าใจและจับประเด็นการพูดของ คนอื่นได้มีความตั้งใจและสนใจที่จะฟังความคิดเห็นของคนอื่นอย่างแท้จริง โดยปราศจากการ ขัดจังหวะหรือรบกวน ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีมีเจตคติความรู้สึกละเอียดอ่อนและรับฟังคนอื่น

๓) มีกาลเทศะ สามารถที่จะเลือกใช้คำพูดของ คนอื่นได้ให้ถูกต้องกับสภาพและ เหตุการณ์ คือ สอดคล้องกับเรื่องสถานที่ เวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ฟังหรือผู้เกี่ยวข้อง

๗. มีตรรกะในการคิด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดดี และแสดงออกมาอย่างชัดเจน มีเหตุผล มีขั้นตอนและต่อเนื่อง มีความคิดหรือจิตใจแบบวิทยาศาสตร์ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ และแยกแยะประเด็นได้ถูกต้อง แม่นตรง

๘. สุขภาพอนามัยและบุคลิกภาพดี จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่มีข้อบกพร่องทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงลักษณะท่าทางการแสดงออกดี

๙. มีความริเริ่มสร้างสรรค์ และเสาะแสวงหา นวัตกรรมคือ มีความคิดริเริ่มและทดลอง ปฏิบัติในแนวใหม่ สามารถที่จะตอบคำถามแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถกำหนดสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ทำให้เกิดสิ่งใหม่และมีทิศทางในการ กำหนด และพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และค้นหานวัตกรรม จะเป็นผู้สร้าง แนวคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ

๑๐. พึ่งพาตนเอง มีความเชื่อมั่นตนเองและมีควา มรับผิดชอบ ครูที่มีศักยภาพสูงจะ ไม่ ขึ้นอยู่กับแนวทางปฏิบัติ หรือคำแนะนำที่คนอื่นกำหนดให้เพียงอย่างเดียว แต่เขาจะต้องรู้ และ เข้าใจในภาระหน้าที่ ที่เขาเองจะต้องกำ หนดเอง และ ปฏิบัติได้อย่างประสบผลสำเร็จ เขาจะต้องมี ความเชื่อมั่นในความสามารถของเขาเอง สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ และสามารถที่จะกำหนดและ ยอมรับในพฤติกรรมใด ๆ ที่เขาปฏิบัติ เป็นคนกระตุนตนเอง เตือนตนเอง เน้นแนวตนเองและ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำหรือผลที่เกิดจากการกระทำของเขา

๑๑. มีความกล้าหาญและซื่อตรง ประเมินตนเองและมีทิศทางในการทำงาน ครูจะต้อง มีความเชื่อมั่นในตนเองมีหลักการทำงานยืนหยัดในแนวทางที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ต่อแนวความคิด ของ ตน มีค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อการกระทำใด ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ภายใต กฎเกณฑ์ และสภาพการณ์ต่างๆ การกระทำใดๆ ลงไปย่อมมีจุดประสงค์ชัดเจนและทิศทางที่จะนำไปสู่ จุดประสงค์นั้น มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานหรือกิจกรรมใดๆ ให้สำเร็จถึงแม้จะ เผชิญกับอุปสรรค และปัญหา

๑๒. มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ครูจะต้องเป็นผู้ที่รักการสอน รั กวิชาชีพครู อย่าง แท้จริง มีความต้องการส่งเสริมให้อาชีพก้าวหน้า มีเกียรติและมีความปรารถนา ที่จะช่วยและ บริการคนอื่น

๑๓. มีความสามารถ การวางแผน การจูงใจและเป็นผู้นำ คือ เป็นผู้ที่มีความริเริ่มงาน ใหม่ กำหนดแผนงานอย่างเป็นระบบ มีผลงานที่สามารถตรวจสอบและป ระเมินได้ มีความ กระตือรือร้นในการทำงาน ประสานงานร่วมมือกับบุคคล ลและกลุ่มบุคคลในการทำงาน และยังสามารถแนะแนวทางปฏิบัติและดึงศักยภาพของงานอื่นออก มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน

ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสามารถจูงใจให้บุคคลอื่นหรือเพื่อนร่วมงานได้ร่วมมือในการปฏิบัติงาน ตามหน้าที่ที่เขาต้องการและจำเป็น นั่นคือ จูงใจให้คนอื่นเกิดความกระหายและสนใจในการทำงาน

๑๔. มีความเด็ดขาด คือ เป็นผู้ที่ตัดสินใจรวดเร็ว เด็ดขาด สามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วทันเหตุการณ์และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

๑๕. ยืดหยุ่นและปรับตัว ครูต้องเป็นผู้ที่ไม่แข็ง ทื่อสามารถปรับปรุงยืดหยุ่นการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเวลา สถานการณ์ เป็นคนใจกว้าง ไม่ยึดมั่นในคำตอบเดียวหรือทางเลือกเดียว

๑๖. ถ่อมตน คือ เป็นผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เย่อหยิ่ง มีความรู้สึกที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้และปรับปรุงตนเอง พัฒนาค้นเองอยู่เสมอ ไม่มีใครเก่งไปเสียทุกอย่าง จำเป็นจะต้อง ใฝ่หาความรู้เพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่งและขณะเดียวกันก็มองตนเองว่าเป็น ปัจเจบุคคล ซึ่งย่อมมีผิดมีถูก มีการเปลี่ยนแปลงได้

๑๗. มีความกระตือรือร้น ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานไม่เฉื่อยชา มีพลังที่จะทำงานตามความคิดและแนวทางที่กำหนด ทำงานอย่างมีชีวิตชีวา สดชื่นมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวคล่องตัว กระตุ้นให้นักเรียนขยันและมุ่งมั่น

วิรัตน์ ไวยกุล^๕ ก็ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพ เอาไว้ว่ามีลักษณะทั่วไปและคุณสมบัติต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่จัดการดูแลชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สามารถควบคุมชั้นเรียนดูแลกำกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้วยการรบกวนนักเรียนคนอื่นๆ ในชั้นน้อยที่สุด และสามารถ ใช้เวลาเรียนของชั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เป็นผู้ที่มีเทคนิควิธีสอนได้อย่างเหมาะสม เสนอบทเรียนในลักษณะที่รักษาความสนใจของนักเรียนได้ดี

๓. เป็นผู้ที่จะช่วยเด็กสร้างอัตมโนทัศน์

๔. เป็นผู้ที่ยึดสอนมากกว่าทักษะเบื้องต้นและสอนให้ เด็กคิดวิพากษ์วิจารณ์ และทักษะการแก้ปัญหาที่จะเป็นประโยชน์ในสถานการณ์นอกห้องเรียน

๕. เป็นผู้ที่มีประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนของตนและให้ข้อมูลป้อน กลับอย่างสร้างสรรค์ สามารถพัฒนานักเรียนของตนได้

๖. เป็นผู้ตระหนักถึงความต้องการพิเศษของนักเรียนบางคน และทำงานเพื่อให้ บรรลุถึงความต้องการเหล่านั้นทุกเมื่อที่จะทำได้

^๕วิรัตน์ ไวยกุล. “หลักการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษา,” วารสารวิชาการ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๘ (๒๕๓๗)

๗. เป็นผู้ที่ก้าวหน้างานวิจัยปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถใช้ประโยชน์แก่นักเรียนของตน
ยนต์ ชุ่มจิต^{๑๑} ได้สรุปเอาไว้ว่า ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ
 ดังต่อไปนี้

๑. บุคลิกภาพดี เช่น ท่าทางดี แต่งกายสะอาด พุดจาไพเราะ น้ำเสียงชัดเจนมีลักษณะ
 เป็นผู้นำ เป็นต้น

๒. คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดีเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์
 กระตือรือร้น และสุขภาพอนามัยดี เป็นต้น

๓. ปกครองดี เช่น ปกครองให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย

๔. ประพฤติดี เช่น ละเว้นจากอบายมุข กระทำแต่สิ่งที่ดีที่สุจริต ทั้งกาย วาจา ใจ

๕. มีจรรยาและคุณธรรมสูง เช่น มีความซื่อสัตย์ เสียสละมีเมตตา กรุณา ยุติธรรม
 และมานะอดทน เป็นต้น

๖. มีมนุษยสัมพันธ์ดี กล่าวคือ มีอิทธิพลไมตรีกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้น

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๑๒} ที่กล่าวถึง ลักษณะของครูที่ดีว่ามีลักษณะ ดังนี้

๑. ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งจรรยาบรรณครู และกฎระเบียบอื่นๆของโรงเรียน

๒. เป็นตัวอย่างในด้านศีลธรรม และพฤติกรรมทางจรรยาบรรณแก่นักเรียนกลุ่มเพื่อน
 และชุมชน

๓. เข้ากับนักเรียน คณะครู และชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔. แต่งตัวเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา

๕. มีความคิดสร้างสรรค์และเฉียบแหลมในการปฏิบัติงาน

๖. ทำงานตามเวลาราชการ และพร้อมที่จะทำงานนอกเวลาหากถูกร้องขอ

๗. ใช้เวลาอย่างฉลาด

สมหวัง พันธะลี^{๑๓} กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่ดี ตามแนวคิดของกลุ่มมานุษยนิยม
 ว่า มี ๖ ประการ ดังนี้

๑. เป็นครูที่มีความรู้ดี

๒. เป็นผู้ที่มีความไวต่อความรู้สึกของนักเรียน และเพื่อนร่วมงาน

^{๑๑}ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๔.

^{๑๒}ชาญชัย อาจินสมาจาร .“ครูและอาชีพของครู ,”*ประชาศึกษา* .ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๕(๒๕๓๘) :
 ๓๔-๔๐.

^{๑๓}สมหวัง พันธะลี. “ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางหัวใจของการปฏิรูป
 หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน,” *วารสารวิทยาจารย์*, ปีที่ ๕๗ ฉบับที่ ๘(๒๕๔๑): ๗๕-๘๐.

๓. มีความศรัทธา และเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความศรัทธาที่เรียนได้
 ๔. เป็นผู้ที่มีความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกรู้สึกคิดในทางบวกให้กับผู้อื่นด้วย
 ๕. มีความเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือเด็กทุกคนให้ทำดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
 ๖. รู้จักที่จะนำแนวคิดจากหลายทฤษฎีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ทรงศักดิ์ ศรีกาพลสินธุ^{๓๓}** ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า คุณลักษณะของครูที่ดี ควรประกอบด้วย ความรู้ดี น่าใจดี และทักษะดี ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน ๕ ข้อ ดังนี้
๑. ครูต้องมีความสามารถในการสอนดี
 ๒. ครูต้องสามารถอบรมแนะนำแนะแนวนำเด็กได้ดี
 ๓. ครูต้องช่วยเหลือกิจกรรมด้านต่างๆ ของโรงเรียนได้ดี
 ๔. ครูต้องเป็นผู้รักษาอาชีพครูให้ไม่หาความรู้ในอาชีพของตนเสมอ
 ๕. ครูต้องช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้เป็นอย่างดี
- ถกถ นิรันดร์ศิริโรจน์^{๓๔}** ได้กล่าวถึงลักษณะของครู อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้
๑. ความรู้ดี ครู-อาจารย์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ที่พื้นฐานและความรู้ในสาขาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี พัฒนาศักยภาพของตนอยู่เสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเรียนการสอน และทำให้นักเรียนให้มีความรู้และทักษะกระบวนการต่อไป
 ๒. เป็นผู้ที่ดีสอนดี สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี มีเทคนิคในการสอน เป็นผู้แนะนำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งวิชาต่างๆ เช่น ห้องสมุดและสถานประกอบการด้านวิชาชีพ เป็นต้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของคนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งได้เรียนรู้สภาพชีวิตในสังคมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ด้านวิชาการ
 ๓. มีความประพฤติดี ซื่อสัตย์ซื่อสัตย์ อุดมคติ เสียสละ รักความยุติธรรม มีเมตตาธรรม มีมนุษยธรรม รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป
 ๔. มีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย เป็นคนมีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
 ๕. สุขภาพดี เป็นผู้ที่มีสุขภาพดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต งดเว้นสิ่งเสพติด ไม่เสเพล รักษาอารมณ์ให้มั่นคง ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ตลอดจนรู้จักป้องกันโรคติดต่อที่จะเกิดขึ้น

^{๓๓}ทรงศักดิ์ ศรีกาพลสินธุ, พฤติกรรมของครูผู้สอน, (กรุงเทพมหานคร :มิตรครู, ๒๕๓๔), หน้า ๓๔.

^{๓๔}ถกถ นิรันดร์ศิริโรจน์ , การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในระบบโรงเรียนในทศวรรษหน้า , (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕๕.

คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.)^{๕๕} ได้กำหนดลักษณะครูที่ดีไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. มีความรู้ดี หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
๒. มีความสามารถดีในการปฏิบัติงาน
๓. มีความประพฤติดี ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
๔. รักษาวินัยดี ปฏิบัติตามวินัยโดยครบถ้วน
๕. กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์
๖. สอนและอบรมศิษย์โดยใช้หลักวิชาการศึกษา มีความรักและเมตตาต่อศิษย์ทุกคน ติดตามส่งเสริม แก้ไขการเรียนและความประพฤติของศิษย์
๗. ละเว้นอบายมุขได้อย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะสุรา การพนัน และบุหรี่
๘. มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ท้องถิ่น และสังคม
๙. ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายและประหยัด
๑๐. แต่งกายสุภาพเรียบร้อยทุกโอกาส

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช^{๕๖} ก็ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ส่งเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ เป็นกันเองกับผู้เรียน ควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง และสม่ำเสมอ มีเหตุผล มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความภาคภูมิใจในอาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กได้

๒. คุณลักษณะด้านการเรียนการสอน ได้แก่ มีความสามารถในการเตรียมการสอน ได้อย่างมีหลักการ รู้จักใช้หลักสูตร แผนการสอน หนังสือเรียน คู่มือการสอน สื่อการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมหรือวิธีสอนแบบต่างๆ สามารถจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน มีความสามารถในการตั้งคำถาม สามารถเลือกใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม รู้จักการใช้แรงเสริมแก่ผู้เรียนได้ อย่างเหมาะสม

๓. คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน เช่น สนใจและเอาใจใส่ต่อปัญหาของผู้เรียน ช่วยเหลือผู้เรียนในการแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ประเมินผลการสอน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียน เช่น ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนครูในโรงเรียน

^{๕๕}คณะกรรมการข้าราชการครู, อังใน เอกศักดิ์ คงตระกูล, เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา , วารสารข้าราชการครู, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๑): ๒-๑๓.

^{๕๖}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พฤติกรรมการสอนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑-๑๕.

๔. คุณลักษณะด้านวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ดีในวิชาที่สอน และมีความรู้รอบตัวดี หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ศึกษาข้อบกพร่องในการสอนและพยายามปรับปรุงแก้ไข

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ดี เป็นที่ต้องการของบุคคลทั่วไป ได้แก่ มีความรอบรู้ในวิชาที่สอน สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมทั้งในการสอนและในการดำเนินชีวิต สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือนักเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีบุคลิกภาพที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงออก เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ ทั้งครูอาจารย์ นักเรียน และชุมชน มีศรัทธาในอาชีพของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้ รับมอบหมาย มีการประเมินและพัฒนาตนเองในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน

หวน พันธุพันธ์^{๑๗} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีสามภูมิ ไว้ดังนี้

๑. ภูมิรู้ คือความรู้ความสามารถ เช่นมีความรู้ทางทฤษฎีการบริหารการศึกษา แล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ในการบริหารงานได้ มีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานของตน มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองหรือมีความรู้รอบตัว เป็นต้น

๒. ภูมิธรรม คือความประพฤติดี มีคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์ มีความโปร่งใส ยุติธรรมในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ

๓. ภูมิฐาน คือมีบุคลิกลักษณะดี รูปร่าง ท่าทางดี การแต่งกายดี อย่างไรก็ตามถ้าหากบุคลิกลักษณะและรูปร่างท่าทางไม่ดี แต่แต่งกายเรียบร้อย ก็จะดูภูมิฐานได้

ธีรศักดิ์ อัครบรร^{๑๘} ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีไว้ใน “ความเป็นครูไทย” ว่า

๑. ภูมิรู้ ได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถด้านวิชาการที่จะสอน ตลอดจนการเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ภูมิรู้อีกประการหนึ่งคือ การสอนดีและปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ทำเรื่องที่ยากให้เข้าใจได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย เป็นต้น

^{๑๗}หวน พันธุพันธ์,เส้นทางสู่ผู้บริหารมืออาชีพ,(กรุงเทพมหานคร : พันธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

^{๑๘}ธีรศักดิ์ อัครบรร , ความเป็นครูไทย, (กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์ (๑๕๕๖) จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

๒. ภูมิธรรม ไฉน การประพฤติดี เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำ แต่สิ่งที่ดีที่สุจริต ทั้งกาย วาจา และใจ นอกจากนี้ ครูต้องมีจรรยาบรรณและคุณธรรมสูง ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น

๓. ภูมิฐาน ไฉน บุคลิกภาพดี รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย พุดจาไพเราะ นุ่มนวล น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ และยังต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีอัธยาศัยไมตรีกับ บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น

บรรจง ขุสฤทธชาติ^{๑๑} ได้กล่าวว่า ข้าราชการที่ประสบความสำเร็จในชีวิตราชการ จะต้อง มี ๓ สิ่งคือ

๑. ภูมิรู้ หมายถึง ความรู้ความสามารถด้านเทคนิคหรือความชำนาญเฉพาะอย่าง เช่น ครูสอนออกแบบต้องมีความรู้ความสามารถในการออกแบบ บได้จริง รู้แจ้งแทงตลอดในสาขาวิชาที่ตัวเองดำเนินการสอน อยู่ หรือครูสอนวิชาเครื่องถัก ก็ต้องมีความชำนาญในวิชาการเครื่องถัก ทั้ง ทฤษฎี ปฏิบัติ และออกแบบคือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคของงานนั้น ๆ รวมทั้งรู้ว่า ครูที่ถ่ายทอดความรู้ต่อศิษย์ มีวิธีการอย่างไร สอนอย่างไร ให้ผู้รับความรู้ได้รับการถ่ายทอด ความรู้นั้นอย่างถูกต้อง เชื่อมั่นและเกิดทักษะอย่างแท้จริง

๒. ภูมิธรรม คือ การที่บุคคลนั้น ๆ จะต้องมีความสามารถในการครองตน ไม่เอนเอียงไปในทางแห่ง ความวิบาก หรือสิ่งที่นำเราให้ต่ำ ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัวคือ รู้จักประหยัด มัธยัสถ์ อดออม รู้จักเส้นทางแห่งความพอดีหรือมีมัชฌิมาวิติ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ใช่จ่ายเกินตัวรู้จักจังหวะ รู้จักเวลา ที่เรามักพูดเสมอว่ามีกาลเทศะ ครองคน คือรู้วิธีผูกใจคน คือมีพรหมวิหาร ๔ ที่เรียกว่า คุณธรรม ในการครองเรือน หรือสังคหะวัตถุ ๔ คือธรรมะในการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน คือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคน เช่น การปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลูกน้องเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ครองงาน คือ มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ รู้จักตนเองว่าตนอยู่ในฐานะ ตำแหน่งอะไร ได้รับมอบหมายอะไร มองเห็นงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักวิธีในการที่จะทำให้งานสำเร็จโดยทางที่ถูกต้อง เป็นธรรมต่อผู้อื่น ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อผู้ที่เรารับผิดชอบนั้น ๆ อย่างสำนึก ตระหนัก และรู้ข้อจำกัดที่มีเกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ในฐานะแห่งตนนั้น หมายถึงรู้และตื่นอยู่ตลอดเวลาว่า เราเป็นใคร เราทำเพื่ออะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด และทำไม

๓. ภูมิฐาน คือ เป็นผู้ที่มีพื้นและฐานหรือภูมิหลังแห่งการสะสมในการคิดในการสร้าง รู้จักการมองที่กว้าง ลึก มองเห็นเหตุแห่งปัญหาซึ่งจะเกิดขึ้นโดยการสรุปจากประสบการณ์ที่สร้างสมมา นั้น เช่นขงเบ้งซึ่งมักได้รับขนานนามว่าเป็นผู้หยั่งรู้ดินฟ้า นั้นจริง ๆ ก็คือการที่ขงเบ้งได้

^{๑๑}<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=62853>, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

บันทึก จดจำ ขบคิด สรุปล และทดลองจนเกิดความเคยชิน เป็นคนช่างสังเกตและมองผลของการเกิดนั้นจากเหตุ ปัจจุบันเราเรียกว่า มีวิสัยทัศน์ หรือบางท่านเรียกว่า นิมิต ซึ่งหากไม่มีการสร้างสม ฝึกฝน การคิด การมอง จะไม่สามารถเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบด้าน การมองอย่างเป็นระบบ และรู้ว่าแต่ละอย่างในธรรมชาตินั้น มีความสัมพันธ์กันและสัมพันธ์กันอย่างไร ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง จุดใดจุดหนึ่งจะกระทบหรือมีผลต่อสิ่งอื่นๆ อย่างไร เข้าใจถึงสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะเศรษฐกิจ การเมือง ว่ามีบทบาทและสัมพันธ์ต่อองค์กรเช่นใด ซึ่งสิ่งที่สามนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการตัดสินใจ ตัดสินปัญหาอย่างถูกต้องเที่ยงธรรมและเป็นจริงและก่อให้เกิดการผสมผสานใน หน่วยงานอย่างเหมาะสมกลมกลืนและถูกทิศทาง

วิจิตร ศรีสอาน^{๒๐} ได้กล่าวถึง คุณลักษณะด้านภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐาน ไว้ดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านภูมิรู้ ได้แก่ เป็นผู้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารและผู้บริหารการศึกษา มีสติปัญญาและความสามารถ มีการเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา มีความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาการศึกษา ยึดหลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า และมีประสบการณ์ในด้านการบริหาร การศึกษามากพอสมควร สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่

๒. คุณลักษณะด้านภูมิธรรม ได้แก่ ความเป็นผู้มีความประพฤติดี มีคุณธรรมประจำใจ ยึดหลักคุณธรรมพรหมวิหาร 4 ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละและให้ความช่วยเหลือ มีคุณลักษณะที่สัมพันธ์ รั้งกับงาน มองโลกในแง่ดี ประณีประนอม และมีความสามารถในการนิเทศสูงอีกด้วย

๓. คุณลักษณะด้านภูมิฐาน ได้แก่ ความเป็นผู้มีบุคลิกภาพอันเหมาะสมน่าเชื่อถือมีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีคุณลักษณะส่วนตัว

พระราชสุทธินาถมงคล^{๒๑} ได้กล่าวเกี่ยวกับ ภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน ไว้ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเน้นเรื่องภูมิเป็นสำคัญได้กล่าวถึง ภูมิรู้เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของคนที่ต้องสร้าง ๔ ประการ ได้แก่ ๑.สิ่งที่ต้องเรียนให้รู้ ๒.สิ่งที่ต้องละความชั่วทั้งหมด ๓.สิ่งที่ทำให้แจ้งถึงใจ ๔.สิ่งที่ต้องพัฒนากิจกรรม ทั้งสี่ประการนี้ จะเรียนวิชาไหนได้เหมือนกัน แต่ความดีของตัวเองที่จะแก้ปัญหาของชีวิตได้ไม่เหมือนกัน ต้องฝึกเองปฏิบัติเอง คือ ความดีส่งเสริมวิชาการให้ดีขึ้น เรียกว่า ความรู้คู่กับความดี เป็นการพัฒนา ภูมิรู้ ภูมิรู้คู่ความดี คือ พัฒนาธรรม ภูมิธรรมเกิดขึ้นแล้ว ภูมิฐานก็เกิดขึ้น ฐานะจะดีมีปัญญา จะแก้ไขปัญหาก็มีภูมิธรรมแล้ว เกิดอะไร ที่แก้ไขปัญหาก็ได้เพราะมีภูมิปัญญาภูมิปัญญาเกิดขึ้นแล้วจะเกิดภูมิปัญญาปัจจุบัน

^{๒๐}วิจิตร ศรีสอาน,การเป็นผู้นำทางการศึกษา,(กรุงเทพมหานคร:สันติศิริการพิมพ์),หน้า ๒๐.

^{๒๑}พระราชสุทธินาถมงคล ,กฎแห่งกรรม ธรรมภาคปฏิบัติ ,(สิงห์บุรี:มูลนิธิภาวนา- กรศรีทิพา), หน้า ๔๕.

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ ภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐาน พอสรุปได้ว่า ผู้ที่จะทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ทั้งตนเองและผู้อื่นได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วย ภูมิ ๓ คือ

๑. ภูมิรู้ หมายถึง คุณสมบัติส่วนตัว ด้านความรู้ โดยผู้ที่มีภูมิรู้นั้นจะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรอบรู้ทั้งทฤษฎีและ ปฏิบัติ ทั้งทางโลกและทางธรรม แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี รู้แจ้งแทงตลอด สามารถทำเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่าย ใช้เทคนิคการสอนได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความสุขได้

๒. ภูมิธรรม หมายถึง คุณสมบัติส่วนตัว ด้านคุณธรรมและ ความประพฤติที่ดีงาม เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำ แต่สิ่งที่ดีที่สุจริต ทั้งกาย วาจาและใจ มีความสามารถในการครองตน ไม่เอนเอียงไปในทางแห่งความวิบาก หรือสิ่งที่ ทำให้ตกต่ำ มีความรับผิดชอบ เสียสละ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มองโลกในแง่ดี

๓. ภูมิฐาน หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวด้าน บุคลิกภาพที่ดี ดูแล้วน่าเชื่อถือ รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนโยน เชื่อมั่นในตนเอง ำรงแ่มใสเป็นมิตรกับคนรอบข้าง มีลักษณะเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๒.๓ ความสำคัญของการสอน

กรมวิชาการ^{๒๒} ได้กล่าวถึง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่ นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นำครูและ นักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จากภาคใต้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท วันจันทร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ตอนหนึ่งว่า “ผู้ที่เป็นครุจะต้องถือเป็นหน้าที่อันดับแรกที่จะต้องให้การศึกษาคือสั่งสอนอบรม อนุชนให้ได้ผลแท้จริง ทั้งในด้านวิชาความรู้ ทั้งในด้านจิตใจ และความประพฤติ ทั้งต้องคิดว่า งานที่แต่ละคนกำลังทำอยู่นี้คือ ความเป็นความตายของประเทศ เพราะ อนุชนที่มีความรู้มีความดี เท่านั้น ที่จะรักษาชาติบ้านเมืองไว้ได้”

วิณา วโรตมะวิชัย^{๒๓} ได้กล่าวว่า การสอน หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของบุคคลๆ หนึ่ง ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อ ช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) การเรียนรู้ของบุคคลอื่น

^{๒๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ระยะที่ ๑,(กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สถิติการวิจัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๒๓} วิณา วโรตมะวิชัย, กลวิธีการเรียนและการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา , (ภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐), หน้า ๕.

กรมวิชาการ^{๒๔} การสอน เป็นปัจจัยที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดคุณสมบัติ และเกิดทัศนคติ ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร การสอนจึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำด้วยความ รู้ความเข้าใจ ด้วย ความตั้งใจมีเจตนา และเป้าหมาย รวมทั้งเป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก การสอนที่นับว่าประสบความสำเร็จ จะต้องก่อให้เกิดผลในทางบวกแก่ตัวผู้เรียนทั้งด้านของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ตลอดจนพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

เสริมศรี ไชยศรี^{๒๕} ได้กล่าวถึงการสอนเอาไว้ว่า มีทั้งส่วนที่เป็นงานศิลปะและส่วนที่เป็นงานวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอนมี วิธีการที่สามารถทำให้เป็นที่เข้าใจได้ และทำให้เกิดขึ้นซ้ำในผู้อื่นได้อีก งามมีระบบ ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การสอน หมายถึง การช่วยเหลือให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการสอนนำเอาประสบการณ์ความรู้ เจตคติ แนวทักษะต่าง ๆ มาถ่ายทอดและฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นเป็นอีกทั้ง ยังมีขอบเขตครอบคลุมรวมไปถึงการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ การช่วยนักเรียน การประเมินผล รวมทั้งการปรับปรุงการสอนด้วย

วิรัตน์ ไวยกุล^{๒๖} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู ดังนี้

๑. ความยืดหยุ่น คือครูต้องได้รับการฝึกฝน ให้มีสมรรถภาพในการใช้วิธีการต่างๆ และสามารถนำไปใช้ได้ดีในสภาพเหตุการณ์ที่ต่างกัน เวลาต่างกัน และนักเรียนที่แตกต่างกัน

๒. ความกระตือรือร้น และเป็นมิตรของครู เพราะสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างมากเชื่อมโยงกับครูที่มีความกระตือรือร้นและเป็นมิตรสูงกว่า

๓. การจัดการดูแลชั้นเรียนหมายถึงการใช้วิธีการต่างๆหลายอย่าง เพื่อช่วยให้เกิดความสะดวกในการสอนใช้เวลาเรียนได้มากที่สุด รักษาบรรยากาศที่มีความพึงพอใจ ป้องกันพฤติกรรมการก่อกวนต่างๆ และจัดการกับปรัชญาทางวินัย

๔. ความรู้ในเนื้อหาวิชา การจัดลำดับ และการนำเสนอที่ชัดเจน

^{๒๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ , **วิสัยทัศน์ทางการศึกษา** ,(กรุงเทพมหานคร :คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๗.

^{๒๕} เสริมศรี ไชยศรี, **พื้นฐานการสอน**, (เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๒๖} วิรัตน์ ไวยกุล, **หลักการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษา** ,(เอกสารประกอบการสอนกระบวนการวิชา ๐๕๒-๓๓๑ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗), หน้า ๔-๕.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ^{๒๙} ได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อครูจัดการเรียนการสอนโดย

๑. บอกเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
๒. ให้คำสั่งที่ชัดเจน
๓. สอน/แนะนำบนพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และทักษะที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน
๔. ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ชัดเจน
๕. จัดสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นการเรียนรู้
๖. จัดหา เตรียมสื่อ ทรัพยากรการเรียนรู้และให้ผู้เรียนมีโอกาสในการใช้ได้ง่าย
๗. จัดกิจกรรมที่หลากหลาย
๘. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ
๙. กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจและวินัยในตนเอง

ดังนั้นการเรียนการสอนที่ดี ที่จะทำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนนั้น ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
๒. เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก
๓. ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
๔. ต้องเป็นที่น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย
๕. ต้องดำเนินไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
๖. ต้องตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
๗. ต้องสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
๘. ต้องสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้
๙. ต้องมีจุดมุ่งหมายของการสอน
๑๐. ต้องสามารถเข้าใจผู้เรียน
๑๑. ต้องคำนึงถึงภูมิหลังของผู้เรียน
๑๒. ต้องไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น

๑๓. การเรียนการสอนที่ดี เป็นพลวัตร (Dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบ เนื้อหาสาระ เทคนิควิธี

^{๒๙} สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ, *เรียนรู้สู่ครูมืออาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔-๕๕.

๑๔.สอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป

๑๕.ต้องมีการวางแผนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ

บันทึก พงศธรวัน^{๒๔} พูดถึงการจัดการเรียนการสอนที่ได้ผลให้แก่ครูผู้สอนเอาไว้ ดังนี้

๑. เลือกเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ของนักเรียนและมีกิจกรรมสนุกสนาน

๒. จัดลำดับเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เรียนจากง่ายไปหายาก

๓. ส่งเสริมให้มีการเตรียมตัวก่อนสอน เช่น ให้นักเรียนทราบเป้าหมาย ของบทเรียน

๔. ใช้การจูงใจ ที่จะชี้แนะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน เพื่อมุ่งให้มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนโดยให้ตัวอย่างการใช้ประโยชน์หลายลักษณะ

๕. ให้แบบอย่าง หรือตัวอย่างของผลงานในการปฏิบัติ เมื่อจบบทเรียน

๖. ส่งเสริมให้นักเรียน ได้เข้ามา มีส่วน ร่วมในการเรียนการสอนให้มากที่สุด ได้ทำกิจกรรมและแสดงออกโดยทั่วถึง

๗. ครูเป็นผู้ชี้ช่อง ชี้แนะ มากกว่าเป็นผู้บอก

๘. ให้มีการฝึกฝน และฝึกปฏิบัติ

๙. ให้นักเรียนทราบผลการเรียนของตนเอง

๑๐.จัดการเรียนการสอนโดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล

รุ่ง แก้วแดง^{๒๕} ได้เสนอกระบวนการสอนของครูยุคใหม่ ๑๐ ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

๑. ศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนาการเด็ก ดูข้อมูลภูมิหลัง พื้นความรู้ความสามารถทางการเรียนและความต้องการของผู้เรียน

๒. วิเคราะห์เพื่อค้นหา ศักยภาพของผู้เรียน เพื่อดูว่าเด็กมีศักยภาพทางปัญญาด้านไหน มากน้อยเท่าใด ซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

๓. ร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์ คือ การที่ครูกระตุ้นความต้องการของผู้เรียน โดยช่วยเด็กสร้างความฝันว่าเขาควรจะไปให้ไกลที่สุดได้เท่าไร เพื่อที่จะสร้างพลัง และ แรงจูงใจ

^{๒๔}บันทึก พงศธรวัน, ยุทธศาสตร์การสอนตามแนวหลักสูตรใหม่, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๔๔-๔๕.

^{๒๕}รุ่ง แก้วแดง , ปฏิวัติการศึกษาไทย ,(กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มติชน ,๒๕๔๑),หน้า ๑๔๐ -๑๔๖.

๔. ร่วมวางแผนการเรียนรู้ การเรียนเป็นสิทธิและความรับผิดชอบของผู้เรียน ดังนั้น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาได้อย่างเต็มที่และไม่ต้องพึ่งครูตลอดเวลา การวางแผนการเรียนรู้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้เรียน หน้าที่ของครูก็คือ เป็นผู้ร่วมวางแผน เป็นผู้ ให้คำแนะนำในฐานะผู้มี ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์มากกว่า

๕. แนะนำช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่จะเข้ามาทดแทนขั้นตอนการสอน เดิม แทนที่ครูจะบอกเนื้อหาให้แบบเดิม เป็นแนะนำเนื้อหาบางส่วนและวิธีการเรียน ให้กับผู้เรียน

๖. สรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองได้ ครูจึง ต้องมีบทบาทสำคัญ ในการเป็นผู้สนับสนุนสรรหาสื่อ และอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งจัดหาเทคโนโลยี ทางการศึกษาที่ใช้ประกอบการเรียน

๗. ให้ผู้เรียนสร้าง ความรู้เอง ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนมีการ เรียนรู้ ด้วยตนเอง ดังนั้นครู จะต้องจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และสิ่ง อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน สามารถ เรียนด้วยตนเองตามความถนัดของผู้เรียน อาจเรียนคนเดียวหรือเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยให้ โอกาสและเวลาแก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ ครูจะทำหน้าที่เพียงสังเกตอยู่ห่าง ๆ จะช่วยเหลือเมื่อจำเป็น

๘. เสริมพลังและสร้างกำลังใจคือ การที่ครูอธิบายหรือแนะนำ เพื่อกระตุ้นให้ นักเรียน มีความตั้งใจ มีกำลังใจที่จะเรียนต่อไปจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยตนเอง

๙. ร่วมการประเมินผล ครูจะไม่วัดผลฝ่ายเดียวแบบเดิม แต่จะเป็นผู้ให้คำแนะนำ เรื่องการวัดและประเมินผล โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ว่าสามารถเรียน ได้ สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนเพียงใด

๑๐. เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ ผู้เรียนนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๓๐} ได้กำหนด กรอบการประเมิน มาตรฐานโรงเรียน ด้านการเรียนการสอน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้เป็น แนวทางในการ ประเมินมาตรฐานโรงเรียน ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ มาตรฐาน สรุปได้ดังนี้

มาตรฐาน ๑ วางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการ ของนักเรียนและท้องถิ่น

๑. ความสอดคล้องของแผนการสอนกับความต้องการของนักเรียน

๒. ความสอดคล้องของแผนการสอนกับความต้องการของท้องถิ่น

^{๓๐}สำนักงานค ณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , คู่มือและเครื่องมือประเมินมาตรฐาน โรงเรียน ปีการศึกษา ๒๕๔๑, (กรุงเทพมหานคร : กุศลลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑ -๔๑.

มาตรฐาน ๒ จัดการเรียนการสอน โดย ให้นักเรียนได้ฝึกคิด ได้ปฏิบัติจริง ได้ประเมินและ ปรับปรุงตนเอง

๑. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนฝึกคิด
๒. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติจริง
๓. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนประเมินและปรับปรุงตนเอง

มาตรฐาน ๓ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

๑. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ โดยใช้แหล่งความรู้ หลากหลาย
๒. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
๓. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

มาตรฐาน ๔ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันโดยเน้น กระบวนการกลุ่ม

จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกัน หรือทำงานร่วมกัน และหรือทำงาน ร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมคิด ร่วมทำตามกระบวนการกลุ่ม

มาตรฐาน ๕ จัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

๑. จัดการเรียนการสอนมีเนื้อหาที่สอดคล้อง กับสภาพชุมชนธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของนักเรียน

๒. จัดการเรียน ที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับสภาพชุมชนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของนักเรียน

๓. การเรียนการสอนมีความหมายต่อนักเรียนมาก โดยที่นักเรียนเองสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

มาตรฐาน ๖ จัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดี

๑. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๒. จัด กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่ดี สอดแทรกใน กระบวนการเรียนการสอน แนะนำแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติตนของนักเรียน

๓. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และ คุณลักษณะที่ดี สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน แนะนำแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติ ตนของนักเรียน

มาตรฐาน ๗ จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ การเรียนการสอน ส่งเสริมให้ นักเรียน เรียนรู้ อย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จ

๑. จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้และประสบผลสำเร็จ
 ๒. การแสดงความรัก ความเมตตาเอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึง
 ๓. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือ ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข
- มาตรฐาน ๘ จัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนพัฒนาความรู้ความสามารถและความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของนักเรียนเป็นรายบุคคล
๑. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และความถนัด โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของนักเรียนเป็นรายกลุ่ม
 ๒. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และความถนัด โดยส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของนักเรียนเป็นรายบุคคล
 ๓. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และความถนัดพิเศษ ได้เต็มศักยภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล
- มาตรฐาน ๙ จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่ออย่างหลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้
๑. จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อหลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา
 ๒. จัดการเรียนการสอน โดยการให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการ ใช้สื่ออย่างหลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหา
 ๓. การปรับปรุงและพัฒนาสื่อให้มีคุณภาพ
- มาตรฐาน ๑๐ ประเมินครบทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม
๑. ประเมินนักเรียนครบทุกด้านตามที่หลักสูตรกำหนดไว้
 ๒. ใช้เครื่องมือ วิธีการที่เหมาะสม
 ๓. ผลการประเมินถูกต้อง
 ๔. การประเมินอย่างต่อเนื่อง
 ๕. การนำผลการประเมินมาใช้พัฒนานักเรียน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการสอน ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นสำคัญ ครูที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน จะสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือการอำนวยความสะดวก (Facilitate) การเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ เพื่อจะเรียนให้บรรลุตามจุด มุ่งหมายและผู้เรียนจะได้เรียนตามความถนัด ครูและนักเรียนจะเป็นผู้วางแผนการเรียนร่วมกัน มีการประเมินผลโดยผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลตนเอง และเก็บข้อมูลในการประเมินไปปรับปรุง แก้ไขการเรียนของตนเอง

๒.๔ บทบาทของครูผู้สอน

รุ่ง แก้วแดง^{๓๑} ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า ครูมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ ครู คือ ผู้ที่กำหนดอนาคตของคนในชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูเป็นคนมีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละ ตั้งใจ ทำงานเพื่อประโยชน์ของนักเรียน ชาตินั้น จะได้พลเมืองที่เก่งและฉลาด มีศักยภาพและมีความสามารถที่จะแข่งขันกับทุกประเทศในโลกได้ ฉะนั้นครูจึงเป็นทั้งตัวหลักและผู้จัดการดูแล ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน เพราะครูมีบทบาททำให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ คือ มีความรู้ความเข้าใจทักษะ และความรู้สึกลึกซึ้งคิดใหม่ หรือดีขึ้น มากขึ้นหรือเหมาะสมขึ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาสติปัญญา หรือความคิดของผู้เรียนจากการได้ ลงมือทำ กิจกรรมหรือภาระงานที่ได้รับมอบหมายเพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนนั้นย่อมเกิดผลในสิ่งที่ครูไม่ได้ตั้งใจด้วย ที่ นี้โดยครูจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ครูได้กลายเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านที่เกี่ยวกับทักษะต่างๆ เจตคติ ความรู้สึกหรือค่านิยม ทำให้พฤติกรรมของครู ซึ่งควรช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ของผู้เรียนนั้นกลับกลายเป็นสักดกันหรือบดบัง จึงมีผู้กล่าวว่าครูอาจเป็นได้ทั้งผู้สร้างหรือผู้ทำลายความสนใจและการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงต้องตระหนักและกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน นับตั้งแต่การรู้จักเคารพผู้อื่น รวมทั้งอุปนิสัยหรือบุคลิกลักษณะต่างๆ ที่สำคัญต่อความสำเร็จในด้านการศึกษา หรือการเรียนรู้ เช่น มีความกล้าที่จะเรียนรู้ การพิจารณาทางเลือก การวิเคราะห์ผลที่ตามมาตลอดจนอุปนิสัยที่จะศึกษาหรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

เสริมศรี ไชยศรี^{๓๒} ได้กล่าวถึงบทบาทครูว่ามีลักษณะต่างๆ กันดังต่อไปนี้

๑. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หมายถึง เป็นผู้จัดประสบการณ์ให้เด็กโดย

๑) กำหนดวัตถุประสงค์ให้เกี่ยวข้องกับชีวิต และ สิ่งซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้เรียน และสังคม รวมทั้งรู้จักสร้างวัตถุประสงค์ที่แสดงถึงพฤติกรรม ที่สังเกตได้และวัดได้ เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการสอน

๒) แนะนำผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น โดยจัดให้มีประสบการณ์ต่างๆ และต้องเลือกจัดเนื้อหาและวิธีสอนให้เหมาะสมกับความต้องการทางจิตวิทยาของผู้เรียน

๓) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้น่าสนใจ และมีประโยชน์ เช่น ประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ เตรียมผู้เรียนให้รู้จักตัดสินใจ และมองอนาคต หรือช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาถึงแหล่งที่ทำให้เกิดระบบค่านิยมของคนและรู้จักศึกษาสำรวจตนเองได้

^{๓๑} รุ่ง แก้วแดง, ปฏิบัติการศึกษไทย, หน้า ๑๔๐-๑๔๔.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒-๔.

๔) มีความสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้

๕) แสดงถึงสมรรถภาพและความตั้งใจที่จะรับผิดชอบในอาชีพ เพื่อที่จะเป็นผู้นำ

๒. ครูเป็นตัวอย่างที่ดี คุณลักษณะส่วนตัวของครู เจตคติต่ออาชีพนิสสัย ในการทำงาน ศีลธรรม ความกล้า ความจริงใจ ความตรงต่อเวลา สิ่งเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดโดยไม่รู้ตัว จากความเป็นครูผู้เป็นนั่นเอง

๓. ครูเป็นผู้แนะนำและแนะแนว ครูทำบทบาทนี้เพื่อช่วยปัญหา ด้านการเรียนและปัญหาอื่นๆ ของผู้เรียน ครูจะต้องพยายามค้นหาความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอยู่เสมอ

๔. ครูเป็นสมาชิกของสังคมโรงเรียน ครูจึงควรเป็นผู้ฟังที่ดี เต็มใจทำงาน คำนึงถึงความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่น นับถือประเพณีของโรงเรียน รู้จักงานบริการของโรงเรียน และวิธีการที่ถูกต้องในการทำงานต่าง ๆ

๕. ครูเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในปัจจุบันสังคมมีความต้องการให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการศึกษาของเยาวชนให้มากที่สุด ครูจึงมีบทบาทมากในการสร้างความสัมพันธ์ หรือสร้างความเข้าใจที่ต่อกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครูจึงเป็นตัวกลางสื่อสารวัฒนธรรม เช่น ประเพณี ประเพณี ขนบธรรมเนียมและกระบวนการทางสังคมต่าง ๆ ไปในตัว

๖. ครูเป็นสมาชิกของอาชีพครู ครูจึงควรภูมิใจในอาชีพ ปรับปรุงตัวเองตลอดเวลา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ระเบียบวินัย และการอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ของกันและกัน ความคิดวิพากษ์วิจารณ์ เสริมสร้างค่านิยมที่เหมาะสมสำหรับอาชีพ ครูจรรยาบรรณของครู เป็นต้น

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ^{๓๓} ได้กล่าวถึง บทบาทของครูเอาไว้ สรุปได้ดังนี้

๑. บทบาทของครูเมื่อพิจารณาจากกระบวนการจัดการ ครูมีบทบาทสำคัญ ๓ ด้าน คือ

๑) ครูในฐานะเป็นผู้จัดการในการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ (The Teacher as a Manager of Learning Environment) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพบจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเอง ครูจึงต้องอาศัยการจัดการและการวางแผนเพื่อให้เกิดสิ่งที่ต้องการ โดยต้องประยุกต์ ใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ทฤษฎีการเรียนรู้พัฒนาการและการสอน ผลงาน วิจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติการของครูและวางแผนบริหารชั้นเรียน ให้สอดคล้องกับรูปแบบการสอน นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีรูปแบบขั้นตอน คือ

(๑) กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

(๒) ประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนเข้าสู่การเรียนการสอน

^{๓๓} สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ, *เรียนรู้สู่ครูมืออาชีพ*, หน้า ๑๔๐-๑๔๕.

(๓) ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

(๔) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) ครูในฐานะของผู้อำนวยความสะดวก เพื่อการพัฒนาของแต่ละบุคคล (The Teacher as a Facilitator of Individual Development) ได้แก่ การที่ครูได้ช่วยให้นักเรียนแต่ละคน ได้เรียนรู้ ตามที่เขาต้องการโดย

(๑) ครูต้องรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนให้ เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจำเป็นที่ครูต้องใช้ประสบการณ์และทักษะความเชี่ยวชาญ ในการช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการของเขา

(๒) ครูต้องสามารถสังเกต ประเมินและจัดโปรแกรมการเรียนรู้ ให้ตอบสนองต่อผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันตามพฤติกรรมการเรียนรู้และความสามารถของแต่ละคน

(๓) ครูจะต้องพัฒนาทักษะที่เหมาะสม ต่อการบูรณาการ ให้แก่ผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพพิเศษ ในการเรียนรู้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ตามปกติ

(๔) ครูจะต้องเรียนรู้ที่จะกระตุ้นนักเรียน ให้นักเรียนแต่ละคน ได้ไปถึงศักยภาพสูงสุดของเขาเอง

(๕) ครูจะต้อง อดทน กับผู้เรียนที่ไม่เฉลียวฉลาด และผู้เรียนที่ไม่สามารถทำสิ่งใด ๆ ได้เหมือนกับผู้อื่น

(๖) ครูจะต้องทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ หรือที่ปรึกษา เพื่อความสามารถตอบสนอง ต่อความต้องการพิเศษหรือที่แตกต่างกันไปของผู้เรียนทุกคนได้

๓) ครูในฐานะตัวกลางของการมีมนุษยสัมพันธ์ (The Teacher as a Mediator of Human Relation) ได้แก่ การที่ครูได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งในระหว่างครูกับนักเรียนระหว่างผู้เรียนแต่ละคน และระหว่างกลุ่มผู้เรียน ทั้งนี้การเป็นตัวกลางของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพของครูผู้สอนนั้นพิจารณาได้จาก

(๑) ครูต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก

(๒) ครูมีความสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

(๓) ครูต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระตุ้น ให้เกิดการสร้าง พฤติกรรมทางสังคมที่ดีในหมู่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนปฏิบัติกันด้วยดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือลดความขัดแย้งทั้งในระดับผู้เรียนแต่ละคนและระหว่างกลุ่มผู้เรียน

(๔) ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะ นำเสนอหรือสร้างค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน

(๕) ครูยังต้องพัฒนาแบบฉบับของการมี ปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ซึ่งจะส่งผลอย่างมากต่อจุดมุ่งหมายในการสอนของครู

(๖) ครูต้องสร้างค วามสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความอบอุ่น การยอมรับนับถือ โดยดำเนินการดังนี้

- เป็นแบบอย่างที่ดี
- สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน
 - สร้างระบบการสื่อสารกับผู้เรียนให้ชัดเจนและมีความสม่ำเสมอ
 - สร้างระบบการควบคุม ดูแล ที่เป็นธรรมและเป็นประชาธิปไตย

๒. บทบาทของครูเมื่อพิจารณาจากกระบวนการสอน พิจารณาได้ดังนี้

๑) การเตรียมการสอน

- (๑) ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ
- (๒) ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
- (๓) วางแผนการสอน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน วิเคราะห์เนื้อหา และความคิดรวบยอด ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้
- (๔) จัดเตรียม สื่อ วัสดุการเรียนการสอนให้เพียงพอ เอกสาร หนังสือ หรือ ข้อมูลต่างๆที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนติดต่อแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือ ทัศนวัตถุต่างๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้ห้องเรียน หรือ สถานที่ เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒) การสอน

- (๑) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี
- (๒) กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
- (๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง โดย
 - ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
 - อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
 - กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่
 - สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียนรวมทั้ง เหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม
 - ให้คำแนะนำและข้อมูลต่างๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

- บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น
- ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม
- ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูลต่าง ๆ หรือเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม
- ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน เกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

๓) การประเมินผล โดยการเก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

บุญถิ่น อัตถากร^{๓๔} ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการสอนของครูเอาไว้ ดังนี้

๑. ครูมักพูดมากเกินไป ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูด หรือซักถาม หรือออกความเห็น ทำให้เด็กไทยไม่รู้จักคิด

๒. ครูมักให้นักเรียนจดหรือให้ลอกข้อความจากกระดานดำมากเกินไป ไม่ให้โอกาสแก่เด็กค้นคว้า อ่านเขียนคิด และฝึกลำดับความคิดเห็นด้วยตนเอง

๓. ครูมักทำให้นักเรียนท่องจำ หลักการ กฎ สูตร ทฤษฎี โดยไม่เข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้ง เป็นการเรียนแบบนกแก้วนกขุนทอง ครูกลายเป็นแม่พิมพ์ของนักเรียน คือให้นักเรียนจำเท่าที่ครูสอนเท่านั้น ทำให้นักเรียนบกพร่องในการพัฒนาความสามารถที่จะเริ่มสิ่งต่างๆด้วยตนเอง และขาดการค้นคว้าหาเหตุผล

๔. ครูไม่ค่อยสอนภาคปฏิบัติ มีแต่สอนให้จำ “ ทฤษฎีของภาคปฏิบัติ ” เมื่อนักเรียนขาดการปฏิบัติถึงเวลาปฏิบัติจึงทำไม่ได้

๕. ครูมักสอนยากเกินไป ในหมู่นักเรียนระดับต่ำ และง่ายเกินไปในหมู่นักเรียนระดับสูง เป็นเหตุให้นักเรียนเบื่อหน่าย เกลียดวิชาที่ตนเรียน และไม่ได้รับความรู้เท่าที่ควร

๖. ครูมักดูถูกพื้นฐานและสติปัญญาของเด็ก ทำให้เด็กท้อถอยเบื่อหน่ายและจะไม่รักนับถือครู

๗. ครูบางคนไม่ยอมรับกับนักเรียนว่าตนไม่รู้ กลับไปดูถูกเด็ก เวลาเด็กถามในสิ่งที่ตนไม่รู้และตอบไม่ได้ เป็นเหตุให้เด็กดูหมิ่นครูและเกลียดวิชานั้น เพราะเกลียดครูคนนั้น

๘. ครูมักไม่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัย ให้ทันกับความก้าวหน้า ทั้งทางด้านวิชาการ ยุคปัจจุบัน เด็กจึงพลอยขาดความรู้ที่ทันสมัย

^{๓๔}บุญถิ่น อัตถากร, พฤติกรรมการสอน, (เชียงใหม่ : ลานการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗ -๑๘.

๕. ครูมักยึดมั่นในถ้อยคำที่มีอยู่ในหลักสูตรมากเกินไป ไม่ความเข้าใจยืดหยุ่น ปรับให้เข้ากับเหตุการณ์สิ่งแวดล้อม และกาลสมัย ตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร

๑๐. ครูมักไม่ค่อยสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม สำหรับการเรียนการสอนและการอบรม เด็กจึงไม่ค่อยเพลิดเพลินกับการเรียนขาดความสนใจและไม่ซาบซึ้งวิชาที่เรียน

๑๑. ครูมัก ไม่ค่อยให้นักเรียนเปรียบเทียบ หรือมองเห็นความสัมพันธ์ ระหว่าง เนื้อหาวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น เด็กจึงหย่อนความคิด ไม่สามารถมองเห็นปัญหาทุกแง่ทุกมุมและไม่เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียน

๑๒. ครูบางคนชอบพูดฝรั่งปนไทย โดยเห็นการโก้และแสดงว่าตนคงแก่เรียน ทำให้เด็กนักเรียนไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงและอาจเข้าใจผิด ตีความ หมายถึงผิด ทั้งๆ ที่มีคำไทย ควรใช้ กลับไม่ใช่ ทำให้เด็กไม่ได้รับความรู้เท่าที่ควร

๑๓. ครูมักตั้งคำถาม และออกข้อสอบ ให้นักเรียนตอบตรงตามที่ตนสอน และมักให้นักเรียน จดเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนท่องจำเพื่อให้สอบได้แต่เพียงอย่างเดียว ขาดการค้นคว้าหาเหตุผล และขาดการรู้จักใช้ความคิดของตนเอง

๑๔. ครูมักไม่ค่อยสอดคล้องดูแลบรรยากาศ ความประพฤติด้านศีลธรรม ของนักเรียน ทำให้การอบรมทั้งในและนอกห้องเรียนบกพร่อง

กรมวิชาการ^{๓๕} ได้สังเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้านสภาพความคาดหวัง ของกระบวนการจัดการเรียนการสอนไว้ว่ามีแนวทางการจัดการเรียนการสอนจำแนกตามระดับชั้นและรายวิชา ดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษา

๑) ภาษาไทย ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

(๑) ให้ความสนใจและร่วมมือกัน ในการผลิตสื่อประกอบการสอน ที่แปลกใหม่จัดบรรยากาศในการเรียนอย่างเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

(๒) ร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ในการจัดโปรแกรมการศึกษาในห้องสมุด ในรูปของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

(๓) ประสานกับครูบรรณารักษ์ในการจัดตารางสอน เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน

^{๓๕}กรมวิชาการ, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพความคาดหวัง สภาพปัจจุบันและปัญหาของกระบวนการเรียนการสอนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สถิติฯ, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖ -๘๑.

(๔) ให้กำลังใจ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้

(๕) ติดตามผลการแก้ไข และแจ้งพัฒนาการของนักเรียน

๒) ภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

(๑) ลักษณะการเรียนการสอน โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเรียนรู้จากสังคมและสิ่งแวดล้อม การทำงานกลุ่ม ครู และนักเรียนมีบทบาทในการเรียนการสอน ร่วมกันมีบรรยากาศของการเรียนที่ทั้งสนุกสนานและเน้นวิชาการควบคู่กันไป

(๒) วิธีการสอน ใช้วิธีสอนแบบผสมผสาน คือ นำข้อดีของวิธีสอนแบบต่างๆ มาประยุกต์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ รู้แต่ครั้ง ครูและนักเรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนร่วมกัน

(๓) บทบาทของครูลดบทบาทในการเป็นแม่แบบของการใช้ภาษา เป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรมทางภาษามาช่วยการเรียนการสอนเป็นผู้จัดกิจกรรมและสร้างสถานการณ์ใจให้ผู้เรียนเกิดกิจกรรม เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอนที่เน้นการใช้ภาษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเลือกใช้สื่อการสอน และชี้แนะ แนะนำ ตรวจสอบการฝึกของผู้เรียน

(๔) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูและนักเรียนมีความใกล้ชิดกัน ร่วมมือและปรึกษาหารือกันในการทำกิจกรรม

(๕) สื่อการเรียนการสอน เน้นสื่อประเภทเกม แดบบันทึกลีขึง วิดิทัศน์ ของจริงและของจำลอง

(๖) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ประเมินผลจากการฝึก การกระทำกิจกรรมโดยใช้เครื่องมือหลายๆ แบบให้ประเมินได้ตรงตามจุดประสงค์ประเมินผล เป็นระยะแบบต่อเนื่อง และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๓) คณิตศาสตร์ ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

(๑) นำสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

(๒) ก่อนสอน ครูควรรู้จักเนื้อหา ธรรมชาติของวิชา จิตวิทยาในการสอน

(๓) จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้สนุกสนาน

(๔) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิด อย่างอิสระ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนช่างคิด ช่างหาแสวงหาความรู้ กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง

(๕) ใช้การเสริมแรง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์

(๖) สอนซ่อมเสริม

๔) วิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

(๑) ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ฝึกให้นักเรียน ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นคว้าความรู้ใหม่ ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียน ได้ทำกิจกรรม ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยสอดคล้องกับเนื้อหาอื่น ๆ

(๒) ด้านการคิดวิเคราะห์ เลือกหรือพิจารณาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ เลือกวิธีการสอน เนื้อหา และกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจ ของนักเรียนก่อนนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และฝึกความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ทั้งในและนอกห้องเรียน

(๓) การมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน อาทิ จัดมุมวิทยาศาสตร์ใน ห้องเรียน เพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้นักเรียน การสะสมตัวอย่างสัตว์ที่หายากในห้องเรียน และเป็นสิ่ง ที่แปลกใหม่ ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดเลี้ยงสัตว์ จัดนิทรรศการวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จัดแข่งขันตอบปัญหาวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วย ให้เกิดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้ ทำอุปกรณ์การเรียนวิทยาศาสตร์จาก เศษวัสดุเหลือใช้ โดย มอบหมายให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มหรืองานเดี่ยว เพื่อทดแทนอุปกรณ์ ที่หายากและราคาแพง

๒. ระดับมัธยมศึกษา

๑) ภาษาไทย ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

(๑) พฤติกรรมการสอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนสอนบทเรียนใหม่ แนะนำวิธีการทำงานก่อนมอบหมายงาน วางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียนใช้สื่อการสอนให้ สอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้และสภาพของนักเรียนให้ความสนใจ นักเรียนอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ซักถาม วิพากษ์วิจารณ์หรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล วัดและประเมินผลการเรียน

(๒) การจัดสภาพที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยให้มากขึ้น กำหนดเวลาในการเรียนการสอนให้สัมพันธ์ กับ ความเจริญเติบโตและความต้องการของนักเรียน หา หนังสือที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ให้ นักเรียนทำบันทึกการอ่าน เพื่อหาแนวทางในกาให้คำแนะนำในการอ่าน และติดตามความก้าวหน้า จัดทำห้องสมุดจำลองในชั้นเรียน แนะนำให้นักเรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าจากสิ่งพิมพ์ ประเภท ต่างๆ นำบทเรียนสำเร็จรูป การ์ตูนมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มากขึ้น และฝึกทักษะ การฟังในห้องปฏิบัติการทางภาษา

๒) ภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

(๑) ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน หาวิธีการหรือแนวทาง ให้นักเรียนทุกคนได้ มีพฤติกรรมในการพูดให้มากขึ้น ใช้เทคนิคเฉพาะในการ สอนอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ เพิ่มกิจกรรมในการให้ตัวอย่างรูปแบบงานเขียนแต่ละประเภทในช่วงแรกของการเรียนการสอน การสอนเขียนควร เลือกรูปแบบที่ผู้เขียน เขียนได้ สนุกสนานเหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับชีวิตจริง ประเมินผลการพัฒนาการ เขียนของนักเรียน โดยเน้นการแสดงออกด้านความคิดเห็น มากกว่าการคำนึงถึง ความถูกต้องของการใช้ภาษา ในการเรียนการสอนในคาบอิสระ

(๒) เทคนิคการสอน นำเทคนิคการสอนใหม่ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางภาษาไปใช้ในการเรียนการสอนในคาบอิสระ

๓) คณิตศาสตร์ ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

(๑) การจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ มีการสอนความรู้พื้นฐานก่อนเรียน เรื่องใหม่ทุกครั้ง มีการตรวจสอบก่อนสอนด้วยการทดสอบย่อย ในการสอนเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง ควรนำวิธีสอนหลายๆ แบบ มาใช้ผสมกันอย่างมีระบบ ให้สัมพันธ์และสอดคล้องกัน ส่งเสริม ให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สามารถเลือกในสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

(๒) เจตคติต่อการเรียน ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชา คณิตศาสตร์ด้วยวิธีดังต่อไปนี้ ใช้วิธีสอนใหม่ๆ มีสื่อการเรียนการสอนประกอบ เน้นถึง การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนให้มี ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และใช้การเสริมแรงทางบวก

๔) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครูผู้สอนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

(๑) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สอดแทรกกิจกรรมฝึกทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้าไปในเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญในการฝึกทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์แต่ละทักษะแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แนะนำให้ นักเรียนรู้จักใช้ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับกระบวนการกลุ่มในการศึกษาหาความรู้

(๒) ทักษะการปฏิบัติ สังเกตพฤติกรรม ของนักเรียนขณะปฏิบัติการทดลอง ติดตามการทำงานของนักเรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน ทำงานร่วมกัน โดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

(๓) ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล สอด แทรกกิจกรรมฝึกทักษะการคิดอย่างมี เหตุผลเข้า ไปในเนื้อหา ในแบบเรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญในการฝึกทักษะการคิดแก่นักเรียนอย่าง เพียงพอ ฝึกทักษะการคิดเพิ่มเติมให้กับนักเรียนที่สนใจ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๓๖} ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เอาไว้อย่างน่าสนใจว่า บทบาทของครูจะต้องปรับเปลี่ยนจากเดิมที่มีความสำคัญยิ่ง ในฐานะผู้บอกเล่าข้อความรู้ทั้งหมดแก่นักเรียน มาเป็นบทบาทในการสนับสนุน เสริมสร้าง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ดีที่สุด ได้ผลที่สุด ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังนี้

๑. สอนโดยบูรณาการเนื้อหา
๒. เป็นผู้แนะนำ (Guide)
๓. ให้ความสำคัญกับความรู้ของนักเรียน
๔. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน
๕. ใช้เทคนิคการค้นพบด้วยตนเองของผู้เรียนเป็นกิจกรรมหลัก
๖. ให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ/ใช้แรงจูงใจ
๗. ไม่เคร่งครัดกับมาตรฐานทางวิชาการมากเกินไป
๘. ทดสอบบ้างเล็กน้อย
๙. ทำงานเป็นกลุ่มให้ความร่วมมือ
๑๐. สอนไม่ยึดติดกับห้องเรียน
๑๑. สร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ให้ผู้เรียน
๑๒. เป็นความรู้ทางวิชาการและทักษะทางจิตพิสัย
๑๓. เป็นการประเมินกระบวนการเป็นสำคัญ
๑๔. มีความเชื่อศรัทธาในความเป็นคนของคน
๑๕. ไว้วางใจในความสามารถของบุคคล

บันลือ พฤษะวัน^{๓๗} ได้กล่าวถึง ลักษณะและบทบาทของครูประถมศึกษาที่จะสามารถส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนได้ดี สรุปความได้ดังนี้

๑. ควรเป็นผู้รักเด็ก ชอบอยู่ใกล้ชิดกับเด็ก มีเมตตากรุณา อดทนต่อคำถามต่างๆ ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์เย็น พร้อมที่จะรับฟังและให้อภัยแก่เด็กเสมอๆ

^{๓๖} สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , รายงานการศึกษา เรื่อง การลาออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๘๘.

^{๓๗} บันลือ พฤษะวัน, ยุทธศาสตร์การสอนตามแนวหลักสูตรใหม่, หน้า ๕๘-๕๙.

๒. ควรสร้างบรรยากาศ เป็นกันเองในห้องเรียน จัดห้องเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เป็นที่น่าสนใจ ท้าทายความอยากรู้อยากเห็น และสะดวกสบายในการเรียน

๓. ควรรู้จักใช้การยกย่อง ชมเชยและสร้างความมั่นใจในตนเอง ให้แก่นักเรียนกอปร ทั้งหลีกเลี่ยงการตำหนิ หรือประจาน

๔. ควรให้ความสนใจในกิจกรรมที่นักเรียนกระทำอยู่ หากนักเรียนมีปัญหาจะได้ให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม สมต่อไป กอปรทั้งจะได้มีโอกาสสังเกตและศึกษาพฤติกรรม ของนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์ในการประเมินไปพร้อมๆ กันด้วย

๕. ควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมใหม่ๆ ให้แก่นักเรียนของตนอยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยกระตุ้น ให้นักเรียนสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น

๖. ควรเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการ แต่งกาย การใช้คำพูด การตรงต่อเวลา ความประณีตบรรจง ฯ

๗. ควรทำหน้าที่กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้แสดงออก

๘. ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการทำงานโดยจัดให้มีกิจกรรมทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคลควบคู่กันไปเสมอ

กรมวิชาการ^{๓๓} ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

๑. ก่อนทำการสอนครูควรรู้จักเนื้อหา ธรรมชาติของวิชาและจิตวิทยาการสอน

๒. เจาะจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนสอนบทเรียนใหม่

๓. นำเทคนิควิธีสอนใหม่ๆ มาใช้

๔. แนะนำวิธีการทำงานก่อนมอบหมายงาน

๕. วางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

๖. ใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และสภาพของนักเรียน

๗. เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม วิพากษ์วิจารณ์ หรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล

๘. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น

๙. วัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนทั้งในระหว่างสอนและหลังสอน

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาทของครูผู้ สอนในปัจจุบัน นั้น คือครูจะต้องจะต้องใช้ภูมิรู้ในการเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้แก่นักเรียน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการ

^{๓๓}กรมวิชาการ, รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพความคาดหวัง สภาพปัจจุบันและปัญหาของ กระบวนการเรียนการสอนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี, หน้า ๑๐๗.

เรียนรู้ให้ทัน นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ทำกิจกรรม การ ใช้สื่อและมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจเนื้อหาวิชาที่จะสอนอย่างแม่นยำและมีจิตวิทยาการสอน ใช้ภูมิธรรมในการ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ให้คำแนะนำและส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความจริงใจในวิชาชีพ มีภูมิฐาน เป็นที่น่าเชื่อถือ ไว้วางใจ ของนักเรียน

๒.๕ อิทธิพลของครูที่มีต่อนักเรียน

สุรพันธุ์ ยันต์ทอง^{๓๕} กล่าวว่า ในสถาบันหรือโรงเรียนนั้น ครูมีอิทธิพลที่จะสร้าง ศรัทธาให้เกิดในตัวนักเรียน เช่น ครูที่วางตัวเหมาะสม ให้ความสนใจเด็ก เข้าใจเด็ก เห็นใจเด็ก ย่อม สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ดี นอกจากนี้การจัดครูเข้าสอนตามชั้นเรียนต่าง ๆ ให้เหมาะสมก็นับว่าเป็นสิ่งจำเป็น โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความถนัด อารมณ์ และนิสัยของครูแต่ละคนว่าเหมาะสมที่จะทำการสอนระดับใด การจัดครูเข้าสอนและรับผิดชอบในระดับชั้นนั้น ๆ ควร ถือหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีนิสัยรักเด็ก ใจเย็น รู้หลักจิตวิทยาพอสมควร
๒. เป็นผู้เสียสละ
๓. เป็นผู้มีความคล่องตัว
๔. เชื่อมมั่นในตนเองกล้าตัดสินใจ
๕. มีคุณวุฒิและวัยวุฒิเหมาะสม เช่น ครูประถมศึกษาไม่ต้องมีทักษะด้านวิชาสามัญ สูงมากไปกว่าครูมัธยมศึกษา แต่ต้องมีคุณลักษณะที่จะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กเล็กได้เป็นอย่างดี
๖. ต้องเป็นผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้ทันเหตุการณ์รอบ ๆ ตัว
๗. ไม่นิ่งเฉยเมื่อเห็นนักเรียนทำผิดระเบียบและความรับผิดชอบ

ยนต์ ชุ่มจิต^{๓๖} กล่าวว่า การสอนเป็นงานที่ มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่สังคมเป็นอย่างยิ่ง ครูที่มีคุณภาพและคุณธรรมจะเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการมีชีวิตที่ดีของบุคคลในสังคม ผู้ที่เข้ามาประกอบวิชาชีพครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความปรารถนาจะรับใช้สังคมมากกว่ารางวัลหรือทรัพย์สินเงินทอง

^{๓๕}สุรพันธุ์ ยันต์ทอง, การบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๕), หน้า ๖๑.

^{๓๖}ยนต์ ชุ่มจิต, ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕๕.

กรมการฝึกหัดครู^{๔๐} กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อนักเรียนอย่างมาก เพราะนักเรียนต่างก็มีความรู้สึกว่าคุณครูเป็นผู้นำจึงมีแนวโน้มที่จะทำตามและเชื่อฟังครู ทั้งด้านการปฏิบัติตน บุคลิกภาพ ทัศนคติ แนวคิด หรือการแสดงออกต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า ครูมีอิทธิพลต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นครูจึงต้องทำตัวให้เป็นผู้นำที่ดี เพื่อที่จะได้พัฒนานักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

เพทาย สิริสุขุมิตร^{๔๑} กล่าวว่า ครูเปรียบเสมือนเป็นผู้ขายบริการให้แก่ลูกค้าซึ่งคือนักเรียน ดังนั้นต้องพยายามทำความเข้าใจให้แก่ลูกค้า โดยวิธีการและหลักการที่ดี น่าเลื่อมใส ดังนั้นครูจึงควรมีลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้มีคุณภาพที่ชวนให้ลูกค้าสนใจ 3 ประการ คือ

๑. มีความจริงใจต่อนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตัวครู
๒. มีความกระตือรือร้นในอาชีพ ครูต้องชวนขายความรู้อยู่เสมอ
๓. มีความอดทน ต้องมีความอดทนทั้งทางกาย วาจาและใจ รวมไปถึงการอดทนต่อความไม่เข้าใจและความไม่พอใจของนักเรียนด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ^{๔๒} ได้กล่าวถึงอิทธิพลของครูกับการเรียนรู้ของเด็กเอาไว้ว่า การที่ครูคาดหวังว่า เด็กคนใดในชั้นเป็นเด็กเก่ง ก็จะมีแนวโน้มที่จะให้เวลากับเด็กคนนั้นอาจคอยถามคอย Feedback หรือคอยสอนโดยให้ความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากนี้ก็ ยังสังเกตว่าเด็กที่คิดว่าเก่งมักเป็นเด็กที่มีความสุข สนุกสนาน ปรับตัวง่าย และมีความสนใจในการเรียน ผลเช่นนี้คล้ายกับที่เคยวิจัยในโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ โดยใช้แบบสอบถามถึงระดับความสามารถทางอารมณ์ และให้เด็กตรวจสอบตนเองและครูประจำชั้นก็ประเมินเด็กโดยเอกเทศ จากการประเมินผลจะทราบว่าครูมีแนวโน้มที่จะประเมินเด็กห้องเก่ง (King, Queen) ว่ามีความสุขและเป็นคนดีมากกว่าที่เด็กคิดว่าตนเองเป็น (๘๒.๓๓% และ ๖๖.๖๖% ตามลำดับ) เทียบกับห้องธรรมดาแล้ว ครูจะประเมินความสุขและ ความเป็นคนดีได้ใกล้เคียงกับที่เด็กประเมินเรียกว่า มีความสอดคล้องกันมากกว่า ผลของทัศนคติที่ครูมีต่อเด็กอาจส่งผลให้เด็กดีขึ้น (หรือแย่ลง) จึงเป็นข้อมูลที่คุณครูอาจต้องเอาไปทำความเข้าใจเพื่อจะได้จัดทัศนคติที่ไม่ดี แต่เน้นที่ความคิดในแง่บวกที่ควรมีต่อเด็กให้ทุกคน ครูบางคนอาจไม่ชอบหน้าเด็กบางราย แล้วก็ไม่ได้ให้ความใส่ใจ อาจลงโทษมากกว่าเด็กคนอื่น ในไม่ช้าย่อมทำให้การเรียนแย่ลง และอาจมีปัญหาพฤติกรรมตามมาโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ

^{๔๐}กรมการฝึกหัดครู, **จิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมวิทยฐานะครู, ๒๕๒๙), หน้า ๒๑๖.

^{๔๑}เพทาย สิริสุขุมิตร, “ครู-ทางผ่าน (น่าจะ) รื่นรมย์,” **ศึกษาศาสตร์สาร**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๖ (๒๕๕๑) : ๒๑ – ๓๑.

^{๔๒}<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=8392> &Key=news_research, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๓.

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวครูเห็นได้ว่า ครูมีอิทธิพลที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดในตัวผู้เรียนซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อันเป็นความหวังของผู้ปกครอง และครูมีอิทธิพลต่อผู้เรียนในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไปได้ ฉะนั้น ครูที่ดี จะต้องต้องมีทั้งภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐานเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไป

๒.๖ คุณธรรมสำหรับครู

ราชบัณฑิตยสถาน^{๔๔} ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นสภาพคุณงามความดี **กุศล (Good)**^{๔๕} ได้ให้ความหมายของคุณธรรม (Virtue) ไว้ดังนี้ คือ

๑. คุณธรรม คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน

๒. คุณธรรม คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

๓. คุณธรรม คือ คุณสมบัติที่ยึดมั่นในการปฏิบัติทางจรยาต่อสังคม

ประกาศรี สือห่อไฟ^{๔๖} กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ในทางศีลธรรมมีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้น สมนุญจนเต็มเปี่ยมด้วยความสุข การเป็นผู้มีคุณธรรมคือ การปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบอันดีงาม

พุทธทาสภิกขุ^{๔๗} ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า “คุณ” หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า คุณ ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่า คุณ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือความหมายของคำคำนี้ ส่วนคำว่า “ธรรมะ” มีความหมาย ๔ อย่าง คือ

๑. ธรรมะ คือ ธรรมชาติเรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง

๒. ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติเรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้

๓. ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติเรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

^{๔๔}ราชบัณฑิตยสถาน ,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์,๒๕๒๕), หน้า ๑๘๗.

^{๔๕}Good, Carter V, **Dictionary of Education. 3rd Edition**, (New York: McGraw – Hill Book Company, 1973), p 107.

^{๔๖}ประกาศรี สือห่อไฟ,พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรมในโครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ,(กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๘.

^{๔๗}พุทธทาสภิกขุ,การศึกษาคืออะไร,(กรุงเทพมหานคร: ธรรมบุษยา,๒๕๒๑), หน้า ๘๕-๘๖.

๔. ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมีหรือใช้อย่างถูกต้อง กล่าวโดยสรุป คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่อยู่ในจิตใจของคน อยู่ในความรู้สึกนึกคิด ชอบชั่วดี ซึ่งเป็นสิ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกสนองความปรารถนา

๒.๖.๑ ความสำคัญของคุณธรรม

ยนต์ ชุ่มจิต^{๔๘} กล่าวว่า ครูที่มีคุณธรรมย่อมทำให้เกิดประโยชน์ และมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้คือ

๑. ด้านตัวครู

- ๑) ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงในอาชีพ
- ๒) ได้รับคำยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของศิษย์
- ๓) มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรักและนับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป

๒. ด้านสถาบันวิชาชีพ

- ๑) ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน
- ๒) งานวิชาชีพครู มีความเจริญก้าวหน้า เพราะครูอาจารย์ทำงานเต็มกำลังความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ ๆ
- ๓) สถาบันการศึกษา ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชนเต็มที่

๓. ด้านสังคม / ชุมชน

- ๑) สมาชิกของสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง
- ๒) สังคมมีสันติสุข เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม
- ๓) สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

๔. ด้านความมั่นคงของชาติ

- ๑) สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะประชาชนมีความรักความเข้าใจและเห็นความสำคัญอย่างแท้จริง
- ๒) ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะครูอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

^{๔๘} ยนต์ ชุ่มจิตร์, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑๕-๒๒๐.

๒.๖.๒ หลักธรรมสำหรับครูตามแนวพระพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุ^{๔๙} ได้มีทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมครู ว่า ครูควรจะต้องมีคุณธรรม ๔ ประการ ตามพระพุทธองค์ ดังนี้

๑. พระวิสุทธிகุณ คือ ครูจะต้องมีจิตใจบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่อาฆาตพยาบาท รู้จักการให้อภัย และมีมิตตาจิตต่อศิษย์

๒. พระปัญญาคุณ คือ ครูมีปัญญาที่เฉียบแหลม สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ศิษย์ได้

๓. พระกรุณาธิคุณ คือ ครูจะต้องมีความเมตตากรุณาต่อศิษย์

๔. จันติ คือ ครูจะต้องมีความอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทั้งร่างกายและจิตใจ

เสนีย์ มีทรัพย์^{๕๐} ได้ศึกษาคุณธรรมของครูที่เรียกว่า “คุณธรรมนิยม” ซึ่งประกอบด้วย คุณธรรมของครูใน ๔ ด้าน คือ

๑. อุคมคติของครู (Teacher's Will)

๒. วิญญาณของครู (Teacher's Spirit)

๓. คุณธรรมของครู (Teacher's Qualification)

๔. จริยธรรมของครู (Teacher's Function)

๑. ด้านอุคมคติของครู (Teacher's Will) หมายถึง สิ่งที่ครูมีความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดในที่พึงยึดถือ ได้แก่

- ๑) ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- ๒) รักและศรัทธาในอาชีพครู
- ๓) ยินดีที่จะทำงานโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก แม้อยู่ในแห่งใดก็ตาม
- ๔) ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน
- ๕) เป็นสมาชิกและร่วมทำงานในสมาคมที่เกี่ยวกับการศึกษา
- ๖) ดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของอาชีพครู ไม่หุนหันพุ่มเฟิอย
- ๗) ชำรงไว้ซึ่งชื่อเสียงและเกียรติคุณแห่งอาชีพครู
- ๘) ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ
- ๙) ใฝ่หาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ
- ๑๐) ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

^{๔๙}พุทธทาสภิกขุ, “ธรรมสำหรับครู”, (กรุงเทพมหานคร: นิพพาน, ๒๕๒๙), หน้า ๘๐.

^{๕๐}เสนีย์ มีทรัพย์, คุณธรรมนิยมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ, (จริยธรรมกับการศึกษา โครงการตำราและเอกสารวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๒๔๐-๒๔๕.

๑๑) เชื่อมั่นว่าครูคือปูชนียบุคคล

๑๒) อุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน

๒. ด้านวิญญาณของครู (Teacher's Spirit) หมายถึง ลักษณะที่เป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) อดทน อดกลั้นต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

๒) อบรมนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม

๓) หาทางขจัดปัญหาของนักเรียนให้หมดไป

๔) รักและหวังดีต่อนักเรียนเสมือนบุตรธิดาของตน

๕) เป็นมิตรกับนักเรียน

๖) ให้กำลังใจนักเรียนทั้งด้านการเรียนและความประพฤติ

๗) ให้เกียรติแก่นักเรียนโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศและวัย

๘) สนใจและร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนสม่ำเสมอ

๙) กระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่

๑๐) รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง

๑๑) พยายามหาทางแก้ปมด้อยของนักเรียน

๑๒) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ

๑๓) แสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน

๑๔) สนใจและติดตามความเป็นอยู่ของนักเรียนอยู่เสมอ

๑๕) เอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

๑๖) เอาใจใส่ด้านความประพฤติและแนะแนวการเรียนให้นักเรียน

๑๗) เอาใจใส่ต่อความป่วยไข้ของนักเรียน

๑๘) ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและความเหนื่อยหน่ายในงาน

๑๙) ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน

๒๐) ยินดีสอนพิเศษให้นักเรียนโดยไม่หวังผลตอบแทน

๒๑) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลการสอนของครู

๒๒) ร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างใกล้ชิด

๒๓) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๒๔) ให้กำลังใจและปลุกปลอบใจนักเรียนอยู่เสมอ

๒๕) หมั่นสำรวจตนเองและปรับปรุงตนเองเสมอ

๒๖) ภูมิใจและรับผิดชอบต่ออาชีพของตน

- ๒๗) ขยันหมั่นเพียรในการสอนและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- ๒๘) ยึดมั่นในกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
- ๒๙) พยายามใช้ความเพียรทุกอย่างเพื่อให้หน้าที่ของครูประสบผลสำเร็จ
- ๓๐) เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
- ๓๑) รู้จริงและตั้งใจสอนจนเป็นแบบอย่างที่ดีได้

๓. ด้านคุณธรรมของครู (Teacher's Qualification) คือ คุณสมบัติหรือคุณภาพดี ตลอดจนความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู มีลักษณะดังนี้

- ๑) มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
- ๒) รับฟังและเคารพเหตุผลของผู้อื่น
- ๓) พิจารณาคำของนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
- ๔) ตัดสินหรือลงโทษนักเรียนอย่างมีเหตุผล
- ๕) ยืดหยุ่นต่อปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
- ๖) มีความคิดริเริ่ม
- ๗) นำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงการทำงานของตน
- ๘) มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง
- ๙) มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา
- ๑๐) ไม่คิดแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุเกินความจำเป็น
- ๑๑) ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ
- ๑๒) ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
- ๑๓) ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพและบุคคลทั่วไป
- ๑๔) ไม่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
- ๑๕) มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
- ๑๖) รักษาความลับของนักเรียน
- ๑๗) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือนักเรียนตามสมควร
- ๑๘) เลียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม
- ๑๙) ไม่อาฆาตพยาบาทนักเรียน
- ๒๐) ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน

๔. ด้านจริยธรรมของครู (Teacher's Function) หมายถึงการแสดงออกในสิ่งที่ ควรปฏิบัติ อันเป็นหน้าที่ที่ครูควรจะทำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๑) ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
- ๒) ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
- ๓) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัย และอุปนิสัย

- ๔) นำนักเรียนให้พ้นจากทางเสื่อมเสีย
- ๕) ไม่ทำโทษนักเรียนจนเกินกว่าเหตุ
- ๖) เป็นคนตรงต่อเวลา
- ๗) สร้างความก้าวหน้าในอาชีพตามความสามารถของตน
- ๘) เว้นการกระทำผิดเรื่องชู้สาว
- ๙) รักษาชื่อเสียงและค่านิยมของโรงเรียนและคณะครู
- ๑๐) ทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี
- ๑๑) ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน
- ๑๒) รับผิดชอบต่ออาชีพที่ได้รับมอบหมาย
- ๑๓) รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
- ๑๔) มีอารมณ์ขันแต่ไม่ตลกเหลวไหล
- ๑๕) แต่งกายเรียบร้อยเสมอ
- ๑๖) มีระเบียบวินัย
- ๑๗) มีกริยาวาจาสุภาพ อ่อนโยน ยิ้มง่าย
- ๑๘) แสดงกริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง
- ๑๙) วางตนเหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
- ๒๐) ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่
- ๒๑) สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง

จากแนวคิดข้างต้น คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งจะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง หรือ ผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ คุณธรรมนั้นเป็นคุณงามความดีที่อยู่ในลักษณะนิสัย เป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่ติดอยู่ในจิตสำนึก คุณธรรมของครู คือ คุณธรรมความดีที่ครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจ และ นำเอาหลักธรรมต่าง ๆ มา ปฏิบัติด้วยตนเองให้เกิดผลดีแก่ตนเอง และนำคุณธรรมเหล่านั้นมาสั่งสอน อบรม ดัดเตือนลูกศิษย์ ให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูที่ดี คือ มีความรอบรู้ในวิชาที่สอน สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีป ระสิทธิภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมทั้งในการสอนและในการดำเนินชีวิต สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือนักเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีบุคลิกภาพที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงออก เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งครูอาจารย์ นักเรียนและชุมชน มีศรัทธาในอาชีพของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการประเมินและพัฒนาตนเองในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ครูผู้สอนนั้น มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะครูเป็น ผู้ดำเนินการสอน การสอนที่ดี การเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบ การกระทำ การพูด การคิด จะถูกถ่ายทอดไปยังนักเรียน ทั้งด้านความรู้ คุณธรรมและลักษณะนิสัย เพราะฉะนั้น ตัวของครูผู้สอน ควรพัฒนาปรับปรุง ตนเอง ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นที่ต้องการของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้ มีประสิทธิภาพ ให้สมกับเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็น ปุชนิยบุคคล คือบุคคลที่ควร เคารพบูชา เป็นกำลังในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สืบไป

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑ งานวิจัยในประเทศ

จินตนา จรียนนท์^{๕๑} ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยม ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความคิดเห็นด้านบุคลิกภาพของครูพระสงฆ์ เนื้อหาวิชาเทคนิคการสอน อยู่ในระดับมากเหมือนกันทั้งหมด จากการเปรียบเทียบ พบว่า นักเรียนสหศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด นักเรียนในโรงเรียนชายล้วนและหญิงล้วน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเหมือนกัน

ธัญญาภรณ์ สมบูรณ์^{๕๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของครูที่ดีตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ พบว่า นักเรียนให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี ด้านคุณธรรมจริยธรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านวิชาชีพ และด้านบุคลิกภาพ ตามลำดับ ในด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนให้ความสำคัญ เรื่องความรับผิดชอบต่อการสอน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และตั้งใจสอนนักเรียน ด้านวิชาชีพ นักเรียนให้ความสำคัญเรื่องมีความสามารถอธิบายบทเรียนให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี และนักเรียนสามารถสอบถามข้อสงสัยเกี่ยวกับการเรียนได้ตลอดเวลา และด้านบุคลิกภาพ นักเรียนให้ความสำคัญ เรื่องบุคลิกการแต่งกายดี สะอาด เรียบร้อย เหมาะสมกาลเทศะ ใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง และมีหน้าตา ยิ้มแย้ม แจ่มใส ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ระหว่างนักเรียนหญิงกับนักเรียนชาย พบว่าด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาชีพ ครูและด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนเพศหญิงและเพศชายชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางและขนาดเล็ก อาชีพผู้ปกครองที่แตกต่าง โดยรวมให้ความสำคัญไม่แตกต่างกันและผลการสัมภาษณ์ พบว่า ครูที่ดี ได้แก่ ครูที่มีความรู้ในวิชาที่สอน มีเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ดี มีศีลธรรม ความประพฤติดี และมีจรรยาบรรณครู

^{๕๑}จินตนา จรียนนท์ , “ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ , (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๕๒}ธัญญาภรณ์ สมบูรณ์ , “คุณลักษณะของครูที่ดีตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต , (โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี), ๒๕๕๘.

กันตติ ชลสินธุ์^{๕๓} ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะและความเป็นครู ของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๔๔ จำนวน ๕๑๒ คน ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

๑. การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยทำการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี การวิเคราะห์ส่วนประกอบสำคัญ (Principal Component analysis) และทำการวิเคราะห์หมุนแกนแบบมุมฉาก (orthogonal rotation) โดยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method) ได้จำนวนเจ็ดองค์ประกอบ ซึ่งตั้งชื่อดังนี้ (๑) ความเมตตา กรุณา (๒) คุณธรรมและจริยธรรม (๓) ความมั่นคงทางอารมณ์ (๔) ความรู้ความสามารถ (๕) บุคลิกภาพ (๖) ความรับผิดชอบ และ (๗) มนุษย์สัมพันธ์

๒. คุณลักษณะความเป็นครู ทั้งองค์ประกอบของเพศชายและเพศหญิง แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคุณลักษณะความเป็นครูเจ็ดด้านของกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉลี่ยแต่ละด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ เกือบทั้งหมด ยกเว้นด้านความเมตตา กรุณา กับด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม กับด้านความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพกับด้านมนุษย์สัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุทัศน์ สุวรรณโน^{๕๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของครูที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครพนม เขต ๑ พบว่า คุณลักษณะของครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครพนม เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูและนักเรียนที่มีเพศต่างกันและช่วงชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของครูโดยรวมไม่แตกต่างกัน คุณลักษณะของครูโดยรวมและคุณลักษณะของนักเรียนโดย รวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก คุณลักษณะของครูทั้ง ๓ ด้าน พบว่า คุณลักษณะของครู ด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้ พยากรณ์คุณลักษณะของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

^{๕๓}กันตติ ชลสินธุ์, “การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะและความเป็นครู ของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๕.

^{๕๔}สุทัศน์ สุวรรณโน, “คุณลักษณะของครูที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครพนม เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๔๕.

ธีระวัฒน์ ศิริบัติ^{๕๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑ พบว่า บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกคือ การปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบ และการวางแผน เปรียบเทียบบทบาทของครูจำแนกตาม สถานภาพ โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยที่ครูมีบทบาทมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษา

สุเทพ พันโสดี^{๕๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒ โดยทำการศึกษาใน ๓ ด้าน คือ ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการติดตามผล ผลจากการศึกษาพบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก บทบาทของครูที่อยู่ในโรงเรียนต่างกันแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ บทบาทของครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กาญจนาธิดา สมใจ^{๕๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๕ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๕ มีบทบาทเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้ ผู้จัดการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีทัศนะต่อบทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^{๕๕}ธีระวัฒน์ ศิริบัติ , “บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๔๕.

^{๕๖}สุเทพ พันโสดี , “บทบาทของครูในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนในอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๐.

^{๕๗}กาญจนาธิดา สมใจ , “บทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๕”, *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๕๐.

บุญหนา จิมาวัง^{๕๘} ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๕ พบว่า พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๕ มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีพฤติกรรมการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ สำหรับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่า ระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต^{๕๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๕ พบว่า ปัญหาของพระสอนศีลธรรม พระสอนศีลธรรม (๗๓๒ รูป) มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้และวิธีการสอนนักเรียนมากที่สุดร้อยละ ๔๕.๕ รองลงมาคือปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูในโรงเรียน และปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน ส่วนปัญหาอื่นๆ มีเพียงร้อยละ ๓๔.๖ มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมากร้อยละ ๘๑.๘๖ เมื่อจำแนกเป็นด้าน พบว่าด้านปัจจัยนำเข้า (Input) เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่พระไปสอน พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (๔.๑๓) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโรงเรียนที่พระไปสอน พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (๔.๑๘) ด้านปัจจัยกระบวนการ เกี่ยวกับการดำเนินตามลักษณะการเรียนการสอน พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (๔.๑) ด้านปัจจัยผลผลิต เกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนหลังการเรียนการสอน พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (๔.๑๔) ด้านปัจจัยผลกระทบ เกี่ยวกับงานที่พระทำหรือสอนเป็นประโยชน์ต่อชุมชน พบว่า มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (๔.๒) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทุกด้านเชิงบวก แสดงว่าพระสอนศีลธรรมที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยด้านใดดี จะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในด้านนั้นๆ เพิ่มขึ้น

^{๕๘} อ่างแล้ว, หน้า ๔๕.

^{๕๙} พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, “ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๕”, รายงานการวิจัย, (โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคณะสงฆ์ภาค ๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

พวงเพชร ฮวดศิริ^{๖๐} ได้ศึกษาวินัยและจริยธรรมของครู :ศึกษานิเทศก์โรงเรียนเรยีนาวิทยาลัย พบว่าในภาพรวมครูโรงเรียนเรยีนาวิทยาลัยมีวินัยและจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์สูงเพราะในกระบวนการคัดเลือกครู เน้นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวินัยและจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ทางโรงเรียนเองก็มีการพัฒนาวินัยและจริยธรรมครูเพื่อกล่อมเกลาคิดใจครูอยู่เสมอ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาธรรมเป็นประจำสัปดาห์ละครั้ง ครูมีความตระหนักในหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ด้านการตรงต่อเวลาพบว่าการสอนไม่ตรงเวลาเพราะสอนยังไม่จบเนื้อหาและนักเรียนซักถามต่อ ด้านการแสวงหาแนวทางใหม่ๆในการเรียนการสอนคือมีความกระตือรือร้นในการพัฒนางาน เพื่อจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ด้านการคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับนักเรียน มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ครูส่วนใหญ่มีความสามัคคีและทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรักความสะอาดในสถานที่สาธารณะ

จตุรงค์ ศรีทอง^{๖๑} ทำการวิจัยคุณลักษณะของครูช่างอุตสาหกรรมที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของนักศึกษาสถาบันราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อ ในคุณลักษณะ 3 ด้านด้านบุคลิกภาพ ต้องการครูที่กระทำในสิ่งที่ดีมีเหตุผล มีการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ การแต่งกายและการวางตัวที่ดีให้กับครู อาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษาด้านความสามารถในการสอน ต้องการครูที่มีความรู้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ครูต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงควรส่งเสริมการเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ และต้องศึกษาหาความรู้ให้ตนเองตลอดเวลา มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง มีการวัดและประเมินผลการเรียนด้วยความยุติธรรม ตรวจสอบงานทุกชิ้นที่มอบหมายและเสนอแนะให้ผู้เรียนนำไปปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไปและด้านจรรยาบรรณ ต้องการครูที่รักและศรัทธาในอาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างเต็มความสามารถ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อุทิศและสละเวลาเพื่ออบรมสั่งสอนให้ศิษย์เป็นคนดี มีความรู้ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

^{๖๐} พวงเพชร ฮวดศิริ , “วินัยและจริยธรรมของครู :ศึกษานิเทศก์โรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยาลัย ” วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่),๒๕๓๕.

^{๖๑} จตุรงค์ ศรีทอง , “คุณลักษณะของครูช่างอุตสาหกรรมที่พึงประสงค์ตามทัศนะของนักศึกษาสถาบันราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ”,วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร),๒๕๔๘.

ไชยา เบญจวรรณ^{๖๒} ศึกษาคุณลักษณะของครูแนะแนวตามความคาดหวังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระหฤทัย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แบ่งคุณลักษณะของครูแนะแนวตามความคาดหวังออกเป็น ๗ ด้าน พบว่าด้านแรกคือ ๑. ด้านบุคลิกลักษณะ ครูแนะแนวมีความสุภาพ อ่อนโยน กระตือรือร้น มีความมั่นคงทางอารมณ์ ๒. ด้านมนุษยสัมพันธ์ คาดหวังว่าครูควรมีความเป็นกันเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้และให้เกียรติผู้อื่น มีความเอื้ออาทรเป็นห่วงและจริงใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ๓. ด้านความเป็นผู้นำ มีความคาดหวังให้ครูมีความเสียสละ มีความรับผิดชอบตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นประชาธิปไตย ๔. ด้านคุณธรรมและความประพฤตินักเรียนคาดหวังให้ครูแนะแนวมีความซื่อสัตย์สุจริต ๕. ด้านการดำเนินชีวิต คาดหวังให้ครูมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่น มีประสบการณ์ในการเป็นครูแนะแนว ๖. ด้านการสอนกิจกรรมแนะแนว คาดหวังให้มีกลวิธีในการแนะแนว รู้รายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพและการศึกษาต่อ และ ๗. ด้านทักษะการแนะแนว คาดหวังให้ครูมี ทักษะในการถาม การฟัง การพูด การประชาสัมพันธ์และการเสนอข่าวสาร

ประดิษฐ์ อินตา^{๖๓} ทำการศึกษาคุณลักษณะของครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา เกี่ยวกับคุณลักษณะ ๓ ด้าน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีความคิดเห็นในด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนไม่ควรดื่มสุราจนเป็นที่รังเกียจ แต่งกายสุภาพ เรียบร้อยเหมาะสม มีความเชื่อมั่นกล้าแสดงออกทั้งการกระทำและวาจา ไม่ถือตัววางอำนาจ อารมณ์เสียโกรธง่าย ชอบลงโทษ พุดชัดเจนเข้าใจง่ายและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับ ด้านวิชาการและการเรียนการสอน นักเรียนมีความเห็นว่าครูต้องมีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน และสอนเนื้อหาครบตรงตามที่กำหนด โดยแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ มีการตรวจผลงานของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามได้เต็มที่ อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย และด้านคุณธรรมจริยธรรม ครูไม่ควรเล่นการพนันหรือใช้ยาเสพติด ไม่ประพฤติผิดเรื่องชู้สาว ไม่เอาเปรียบข่มเหงทารุณหรือทำร้ายร่างกาย จิตใจนักเรียน ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมและเห็นแก่ตัว ไม่เอาแต่ใจตนเองและชอบใช้อำนาจ

^{๖๒} ไชยา เบญจวรรณ, “คุณลักษณะของครูแนะแนวตามความคาดหวังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระหฤทัย จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๒.

^{๖๓} ประดิษฐ์ อินตา, “คุณลักษณะของครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปง จังหวัดพะเยา”, *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓.

๒.๗.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Menne^{๖๔} ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะที่ถือว่ามีความสำคัญมากสำหรับการเป็นครูแนะแนว พบว่า คุณลักษณะที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ๑๒ ข้อ คือ ๑.จรรยาบรรณในวิชาชีพ ๒.ความเข้าใจตนเอง ๓.ลักษณะนิสัยส่วนตัว ๔.การฟังและการสื่อความหมาย ๕.ทักษะในการทดสอบทางการแนะแนว ๖.ความเข้าใจอย่างกว้างขวางในการให้คำปรึกษา ๗.ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ทางพฤติกรรม ๘.ความรอบรู้ในความเปลี่ยนแปลงของสังคม ๙.ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีในการสอน ๑๐.ได้ประกาศนียบัตรทางวิชาชีพ ๑๑.ผ่านการฝึกอบรมทางวิชาชีพ และ ๑๒.มีความสามารถด้านการแนะแนวทางอาชีพ

Calderon^{๖๕} ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน ในวิทยาลัยชุมชนในเมือง ลอสแอนเจลิส (Los Angeles Community College District) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะที่ดี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะการสอนที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดีลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู และไม่พบความแตกต่าง ระหว่างความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่ม

O'Bannon^{๖๖} ได้ทำการศึกษารายกรณีของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในรัฐมอนทานา เรื่องการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการพัฒนาครูมืออาชีพ คือ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครูที่มีความรู้ความสารถในวิชาที่สอนมีความแตกต่าง กันระหว่างหมวดวิชาบรรณารักษ์ในโรงเรียนไม่สนับสนุนการพัฒนาตนเองของครู เช่น มีความขัดแย้งกันระหว่าง ครูด้วยกันเองหรือครูกับผู้บริหารโรงเรียน นโยบาย และวัฒนธรรมบางอย่างไม่เอื้อต่อการพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

^{๖๔} Menne, Joy M. **Dimension of Percieved Importance of Counselor Cometencies**, (Dissertation Abstracts International.33:5621-B;November,1994),P 3.

^{๖๕} Caldron, L. A. **Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, teacher And administrators in the Los Angeles Community College**, (Dissertation Abstracts International, 49(9): 2512- A;March,1989),P 45.

^{๖๖} O'Bannon, B.W. **A comparison of rule expectation for effective urban teachers and behavioral profiles of candidates for alternative teacher licensure**, (Dissertation Abstracts International: AA19402999;July,1993),P 43.

Lowman^{๖๓} ได้ศึกษาวิจัย เรื่องคุณลักษณะของครูต้นแบบ เป็นการวิจัยแบบพรรณนาเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของครูที่มีประสิทธิภาพ จากการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบนั้นจะต้องเป็นครูที่ดีในความทรงจำของเด็ก จะต้องเป็นคนชอบศึกษาและช่างสังเกตบันทึกข้อมูล จะต้องเป็นผู้ที่เคยได้รับการเสนอชื่อได้รับรางวัลทางด้านการสอน มีความรู้เรื่องการเปรียบเทียบด้วยค่าเฉลี่ย และเป็นครูที่ไม่พุ่มพวย ปัจจัยร่วมคือ สามารถเสนอผลงานให้ปรากฏได้อย่างชัดเจนเป็นระบบ และมีแนวคิดที่น่าสนใจ มีมนุษยสัมพันธ์ เชื่อถือได้ นำเคารพและเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียน

Thomas and Montgomery^{๖๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเป็นครูที่ดี ผลสะท้อนจากการปฏิบัติงานของครูในทัศนะของเด็กนักเรียน เขาได้ทำการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนการสอน และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีควรมีอะไรบ้าง จากการสัมภาษณ์เด็กได้ข้อสรุป ว่า ครูจะเป็นครูดีได้ต้องมีคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑.มีความสุขภาพอ่อนโยน ๒.ต้องสนใจและเอาใจใส่ดูแลเด็ก ๓.ต้องมีความเข้าใจเด็ก ๔. ต้องมีอารมณ์สนุกสนานและรักเด็ก

Aksoy^{๖๕} ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในประเทศตุรกี เกี่ยวกับ คุณสมบัติของครูที่ดี โดยได้ทำการตรวจสอบความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในประเทศตุรกี จำนวน ๑๗๐ คน คำถามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ พบว่ามี ๓ ประเด็นที่ครูดีควรมี คือ ๑. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ๒.บุคลิกภาพของครู (ควรมีเมตตาและเป็นมิตร) ๓.การเตรียมการสอนให้เหมาะกับระดับของเด็ก สามารถอธิบายเนื้อหาของหัวข้อต่างๆ ได้ชัดเจน และมีการทบทวนตั้งคำถาม และกระตุ้นให้นักเรียน แสดงความคิดเห็น สอนความคิดใหม่ๆ และทักษะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ออกข้อสอบไม่ยาก ไม่ให้การบ้านมากเกินไป ให้นักเรียนมีเวลาพักผ่อน และสอนบทเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ

^{๖๓}Lowman,J.Characteristics of exemplary teachers,(Abstract from:Silver Platter File:ERIC Item:EJ523127;May,1993),P 33.

^{๖๔}Thomas,J.A.& Montgomery,P.On becoming a good teacher:Reflective practice with regard to children's voice,(Journal of Teacher Education,49(5),372-380.Abstract from:Silver Platter File:ERIC Item:EJ578628; Jun,1998),P 44.

^{๖๕}Aksoy,N. Opinions of upper elementary students about a "good teacher"(case study in Turkey),(Paper Present at the Annual Meeting of the Northeastern Educational Research Association,29 th Ellenville,New York,Abstract from:Silver Platter File:Eric Item:ED428042; October,1998),P 45.

จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปความได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูที่ดีนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพราะครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการ จัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน การปลูกฝังความรู้และคุณธรรมให้แก่ นักเรียน โดยให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิฐาน เป็นสำคัญ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ตามทัศนะของผู้วิจัย ได้ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ดี อันเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ เป็นลักษณะเฉพาะตัว แต่ลักษณะนั้นจะต้องเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่นด้วย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูที่ดี คือ ลักษณะที่ดี เป็นที่ต้องการของนักเรียนและบุคคลทั่วไป ใน ๓ ด้าน คือ

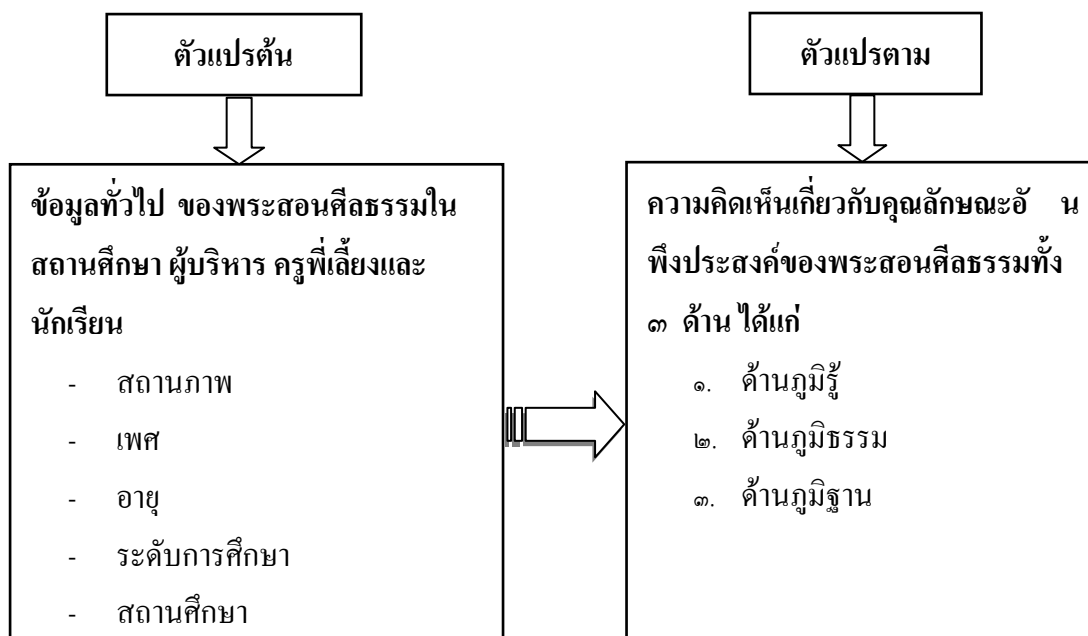
๑. ด้านภูมิรู้ หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีความรอบรู้ มีความสามารถ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มีความสุข มีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน ให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามได้เต็มที่ อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ สามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. ด้านภูมิธรรม หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร ยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต งดเว้นจากอบายมุข วางตัวได้อย่างเหมาะสม มีความเมตตา คิดดี ทำดี พุทธิ รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นแบบอย่างที่ดี แนะนำ รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความตั้งใจ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๓. ด้านภูมิฐาน หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพดี แต่งกายได้เรียบร้อยเหมาะสม มีความสุภาพอ่อนโยน กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง เป็นมิตร พุศุขสนุกสนาน ไม่ถือตัว ช่วยเหลือผู้อื่น ควบคุมและใช้อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ ตั้งใจสอน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เมื่อครูเป็นผู้มีภูมิสามอย่างนี้ ย่อมเป็น ที่น่าศรัทธาเลื่อมใส เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ยังผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้มีอยู่ในสังคมและประเทศชาติตลอดไป

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)